

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

Стратегії та прийоми відтворення діагностичної лексики в телесеріалі
«Доктор Хаус»

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»
студента II курсу магістратури
освітньої програми
«Усний та письмовий переклад
з англійської та другої західноєвропейської мови»
спеціальність – 035.041 Філологія

Андрія Олександровича БУРКІВСЬКОГО

Науковий керівник:

д. філол. н., проф. Роксолана ПОВОРОЗНЮК

«Допущено до захисту»

Протокол засідання

кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови

протокол №11 від «20» травня 2024 року

в.о завідувача кафедри _____ (підпис)

канд.філол.н. Олена ПІДГРУШНА

КИЇВ

2024

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена розгляду стратегій та прийомів відтворення діагностичної лексики в дубльованому медичному серіалі, аналізу основних особливостей процесу аудіовізуального перекладу медичних телесеріалів та перекладацьких рішень проблем, що виникають у процесі аудіовізуального перекладу. У цьому дослідженні було виявлено основні способи перекладу та шляхи передачі медичної термінології при створенні різномовних версій медичного серіалу.

Аудіовізуальний переклад, що є невід'ємною сферою сучасного перекладознавства, набуває все більшої популярності серед дослідників, адже попит на переклад аудіовізуальних продуктів, таких як медичні серіали, постійно зростає. Результати наукової роботи, присвяченої перекладу діагностичної лексики в медичних серіалах, можуть бути використані для набуття практичних навичок аудіовізуального перекладу, зокрема перекладу медичної термінології.

Об'єктом дослідження роботи слугували стратегії та прийоми перекладу діагностичної лексики в контексті медичного серіалу. Предметом розвідки стала специфіка перекладу діагностичної лексики американського медичного серіалу «Доктор Хаус» у перекладі українською мовою. Проведене дослідження мало на меті проаналізувати специфічні риси діагностичної термінології, що використовується в медичних серіалах, та визначити способи подолання перекладацьких труднощів, які виникають під час передачі такої термінології засобами цільової мови. Під час проведення дослідження були застосовані методи сегментації тексту, компонентного, контрастивного та дистрибутивного аналізів.

У ході розвідки були проаналізовані етимологічні, структурні та регістрові відмінності діагностичної лексики в оригіналі та перекладі. Виявлено найбільш продуктивні перекладацькі трансформації, зокрема заміна, додавання та вилучення, обумовлені структурними розбіжностями мов та вимогами аудіовізуального перекладу. Домінантною виявилася

стратегія доместикації з елементами форенізації з метою збалансування очуженості тексту. Загалом застосована стратегія перекладу дозволила уникнути недоперекладу та надмірної адаптації змісту.

Ключові слова: аудіовізуальний переклад, діагностична термінологіка, термінологічний аналіз, перекладацькі стратегії, медичний серіал.

Abstract

The Master thesis considers strategies and techniques for reproducing diagnostic vocabulary in a dubbed medical TV-series, analysis of the specific features of audiovisual translation process and translator's decision-making options. This study identified the main procedures of translation and techniques of rendering medical terminology when creating multilingual versions of a medical TV-series.

Audiovisual translation, which is an integral part of modern translation studies, is gaining popularity among researchers as the demand for translation of audiovisual products, such as medical TV-series, is constantly growing. The research findings on the translation of diagnostic vocabulary in medical TV-series can be used to acquire practical skills in audiovisual translation, in particular, translation of medical terminology.

The subject matter of the study was the strategies and techniques of translating diagnostic vocabulary in the context of a medical TV-series. The scope of the study was a range of specific features of translated diagnostic vocabulary of the US medical TV-series "Doctor House". The paper aimed to analyse the specifics of diagnostic terminology used in medical TV-series and to identify the ways to overcome translation difficulties that arise when conveying such terminology into the target language. The methods of text segmentation, component, contrastive and distributional analyses were used in the study.

The research paper analysed the etymological, structural and register differences of diagnostic vocabulary in the original and translated TV-discourses. The most productive translation transformations, such as substitution, addition and

omission, produced by the structural differences in the source and target languages and the standard requirements of audiovisual translation, were identified. The dominant strategy was domestication with elements of foreignisation in order to balance the concurrent strategy of alienation. In general, the aggregate translation strategy used allowed us to avoid the under-translation and over-adaptation of the content.

Key words: audiovisual translation, diagnostic terminology, terminological analysis, translation strategies, medical TV-series.

Зміст

Вступ.....	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ – ПАНІВНОГО ЗАСОБУ МІЖКУЛЬТУРНОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ КІНОПРОДУКТУ.....	9
1.1 Поняття, різновиди та особливості аудіовізуального перекладу.....	9
1.2 Феномен медичного серіалу як об’єкту перекладу.....	15
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКИ ДІАГНОСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ В СЕРІАЛІ «ДОКТОР ХАУС».....	27
2.1 Етимологічне співвідношення термінолексики в оригіналі та перекладі.....	27
2.2 Особливості перекладу специфічної медичної лексики серіалу відповідно до її структури.....	34
2.3. Прийоми відтворення діагностичної лексики у розрізі регістру мовлення.....	37
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ III. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СТРАТЕГІЇ ПРИ ВІДТВОРЕННІ ДІАГНОСТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ СЕРІАЛУ «ДОКТОР ХАУС».....	46
3.1 Перекладацькі трансформації як основа перекладу медичного серіалу...46	
3.2 Прояви стратегій форенізації та доместикації у перекладеній версії «Доктора Хауса».....	53
Висновки до розділу 3.....	59
Висновки.....	61
Список використаної літератури.....	65
Summary.....	75

Вступ

Стрімкий науково-технічний розвиток, пов'язаний з глобалізаційними процесами та потребою у налагодженні та розвитку комунікаційних зв'язків між країнами, зумовив зростаючий інтерес до перекладу мультимедійної продукції – популярного інформативного носія, який захоплює ринок завдяки багатогранним підходам у зберіганні та відтворенні інформації. Відтак виникає прошарок медіапростору, який поєднує у собі не тільки розважальну, але і освітньо-інформативну функції.

Медичний серіал – культурний феномен ХХ століття - є яскравим прикладом такого нішевого продукту, а першість англomовних країн у їх створенні актуалізує вивчення шляхів перекладу тематичної кінопродукції, зокрема медичного спрямування. На сьогоднішній день даний вид діяльності грає важливу роль не тільки у медіасфері, але і процесі просування вітчизняної медійної продукції за кордон та імпорту іншомовної в Україну, тим самим збільшуючи експортні показники країни, а також забезпечуючи можливість співпраці з іноземними медіагрупами, а тому є частиною процесу глобалізації.

Популяризація українського перекладу англomовного телепродукту вказує на високу якість перекладу, який пропонують українському споживачеві, яка досягається шляхом комплексного аналізу особливостей твору, а отже доцільним вибором перекладацьких стратегій та прийомів.

Аудіовізуальний переклад, зокрема кінопереклад та переклад серіалів, вже встигли стати об'єктом вивчення як вітчизняних науковців (Шубенко Н. О. [35], Дубовий К. В. [7], Бідасюк Н. В. [2], Матківська Н.А. [14], Розумеєнко Н. В. [27], Кулікова А.Є. [13], Поворознюк Р. В. [21], Гузь А. М. [6]), так і їх закордонних колег (Х. Діас Сінтас (J. Diaz Cintas) [44], Й. Іварсон (J. Ivarsson) [46], П. Райх (P. Reich) [57]. Проте, попри значну кількість проведених досліджень, перекладу діагностичної лексики в рамках медичного серіалу не було приділено належної уваги.

Актуальність проведеного дослідження зумовлена значним науковим інтересом дослідників до теми аудіовізуального перекладу, а також відсутністю ґрунтовного дослідження та аналізу прийомів та стратегій відтворення діагностичної лексики у перекладі медичних серіалів, що є необхідним для якісного перекладу даного виду медіапродукту та набуття практичних навичок аудіовізуального перекладу.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в ньому вперше шляхом комплексного перекладознавчого аналізу було встановлено та систематизовано перекладацькі прийоми, використані при відтворенні діагностичної лексики у медичних телесеріалах, а також проаналізована специфіка її функціонування в різномовних версіях телепродукту.

Наукова гіпотеза дослідження ґрунтується на пошуку відповідності специфічних перекладацьких прийомів та стратегій, застосованих у процесі перекладу медичного серіалу, до структурних особливостей вихідного тексту.

Метою нашої роботи є визначення загальних особливостей діагностичної термінологіки серіалів та способів розв'язання перекладацьких проблем, що виникають при її відтворенні у перекладі, а також визначення застосованої стратегії в рамках перекладу медичного серіалу. Згідно з метою та гіпотезою дослідження нами було поставлено такі завдання:

- 1) класифікувати діагностичну лексику за етимологічною, стильовою та жанровою приналежністю;
- 2) проаналізувати шляхи відтворення визначених лексичних одиниць українською мовою;
- 3) визначити характерні чинники впливу на відбір перекладацьких прийомів, трансформацій та стратегій;
- 4) з'ясувати природу застосованих перекладацьких трансформацій та мотиви їх застосування;
- 5) систематизувати результати аналізу.

Предметом даного дослідження є специфіка перекладу діагностичної лексики американського медичного серіалу «Доктор Хаус» у перекладі українською мовою.

Об'єктом дослідження є стратегії та прийоми перекладу діагностичної лексики в межах медичного серіалу.

Процес дослідження передбачає застосування **методу** сегментації тексту, компонентного, контрастивного та дистрибутивного аналізу.

Матеріалом дослідження є медичний телесеріал «Доктор Хаус» та його український переклад, здійснений на замовлення телекомпанії СТБ [66].

Індивідуальний внесок роботи визначається проведенням порівняльним перекладацьким аналізом оригінальної й україномовної версій медичного серіалу «Доктор Хаус» (сезон 1, серії 1-4), обґрунтуванням використаних прийомів та стратегій перекладу.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування матеріалів дослідження з навчальною метою у набутті навичок адекватного перекладу медичного серіалу зі збереженням термінологічної відповідності, мовленнєвого стилю персонажів та прагматичного потенціалу тексту-оригіналу.

Структура дослідження. Бакалаврська робота складається з трьох розділів, вступу, висновку, резюме англійською мовою та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ – ПАНІВНОГО ЗАСОБУ МІЖКУЛЬТУРНОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ КІНОПРОДУКТУ

1.1 Поняття, різновиди та особливості аудіовізуального перекладу

Тенденції розвитку сучасної кінокультури, а саме шалені темпи еволюції науково-технічної сфери, стали передумовою для появи такого феномену як аудіо-візуальний переклад (АВП). АВП – це складне явище, яке охоплює переклад не тільки кінострічок, але й інших медіапродуктів, як рекламні ролики, відео, комп'ютерні ігри, телевізійні програми та телесеріали. АВП називає загальне поняття різних перекладацьких методів, які використовуються при перекладі мультимедійного тексту, тобто такого, що подається у аудіо-, або відеоформаті.

Попри те, що в Україні галузь мультимедійного перекладу досить молода і у науково-теоретичному плані все ще не набула чіткої термінологічної структури та класифікації, даний феномен вже встиг стати предметом численних досліджень не тільки закордонних, але і вітчизняних науковців.

Здебільшого увага дослідників зосереджена на особливостях і проблемах кінодискурсу, його теоретичних засадах, а також категорії медіатексту (Шубенко Н.О. [35]), та власне різновидам та складовим аудіовізуального перекладу (Розумєнко Н. В. [27], Кулікова А. Є. [13]). В Україні брак теоретичної складової у практичному процесі АВП, а також відсутність напрацьованої термінологічної системи та чіткої позиції АВП у системі мовознавчих дисциплін, негативно позначається на якості перекладу медіапродукції. Це становить вагому причину особливої уваги вітчизняних науковців до вивчення закордонних досліджень, а саме Х. Диас Сінтаса (J. Diaz Cintas) [44], Й. Іварсона (J. Ivarsson) [46], П. Райха (P. Reich) [57] та ін.

Початок вивченню поняття поклав Дж. М. Луйкен (G.-M. Luyken) наприкінці 20 століття, вказавши при цьому на досить обмежену на той час

наукову базу специфіки процесу перекладу аудіовізуальних матеріалів. Брак наукового вивчення перекладу фільмів пояснюється проблемою із текстовим забезпеченням та суто практичною («atheoretical») природою процесу дослідження перекладу фільмів [50, с.147]. Він також говорить про факт того, що перші практики субтитрування та дублювання взагалі не відносили цей процес до перекладу, а тому не занурювалися у теоретичні засади перекладознавства.

Цікаво, що П. Райх, досліджуючи межі поняття АВП залучає до його поняттєвого поля не тільки міжмовний переклад, але і переклад, який здійснюється в межах однієї мови.

Сьогодні є сенс говорити про АВП як про переклад, який стосується не лише міжмовного перекладу, оскільки, як зазначає П. Райх, він може відбуватися і в межах однієї мови, як у випадку субтитрування відео для людей із вадами слуху, або створення аудіосупроводу для сліпих [57, с. 8]. При цьому міжмовний АВП відбувається загалом у два методи: субтитрування, або ж шляхом заміни аудіо-доріжки через ліпсінк, войсовер та дублювання [50, с.11].

Отож, розглянемо детальніше вищевказані методи АВП.

1) Субтитрування – це подання перекладу на екрані у письмовому вигляді. Серед своїх переваг цей метод має збереження оригінальної звукової доріжки, а отже і оригінальних діалогів. Ще однією із можливих переваг є не тільки збереження атмосфери кінопродукту, але і потенційне сприяння вивченню іноземної мови, і хоча дієвість перегляду субтитрованих медіаматеріалів у процесі оволодіння новою мовою ще досі під питанням, однак вже сьогодні це широко практикується. З іншого боку, наявність екранного тексту може відволікати та дезорієнтувати глядача. Більше того, можливість прослухати оригінальні репліки у дечому обмежує дії перекладача. Проте основним недоліком даного методу АВП є необхідність компресії, зважаючи на те, що швидкість мовлення людини перевищує швидкість читання. Окрім цього, перекладач також обмежений просторово,

оскільки кількість тексту на екрані не має перевищувати 40 символів, аби не відволікати глядача. Компресія при перекладі може помітно шкодити якості твору у перекладі, оскільки позначається на виразності через вимушену втрату художніх деталей.

2) Дублювання. Дублювання, яке також називають закадровим перекладом, передбачає обробку аудіо супроводу з перекладацькою метою. При цьому використовують два основні підходи:

а) Ліпсінк – також фонетична синхронізація, ліпсінг, лабіально-синхронізований дубляж – передбачає аудіопереклад, який «пасує» до рухів губ актора, що імітує натуральність мовлення у перекладі. Процес є надзвичайно складним, оскільки повна синхронізація не можлива, а найменше розходження руйнує у глядача відчуття цілісності персонажа та його мовлення.

Дослідженням даного підвиду АВП займався зокрема Роберт Паквін (Robert Paquin), який вказує на базові принципи якісного ліпсінку, а саме: відповідність кількості складів у тексті перекладу та оригіналу, а також збереження т. зв. лабіальних маркерів (звуків : [b], [f], [m], [p], [v]) у репліках актора дубляжу. І хоча для глядача ці звуки можуть взаємно замінюватися, важливо пам'ятати, що зімкнення при вимові вищезазначених звуків особливо помітне на початку та в кінці фрази [56].

б) Войсовер – накладання аудіоперекладу на оригінальну аудіодоріжку. При цьому текст перекладу синхронізується з діалогами оригіналу та зображенням; зазвичай, але не завжди, закадровий діалог починається за одну – дві секунди після оригінального й закінчується на декілька секунд раніше, а тому експресивне акторське відтворення перекладу не має великого значення, як у разі дубляжу, адже всі емоції чути на оригінальній звуковій доріжці [13 с. 86].

Визначаючи правила перекладу шляхом субтитрування, Х. Діас Сінтас (J. Diaz Cintas) говорить про необхідність викладу недеталізованого змісту тексту-оригіналу, у випадках, коли основне інформативне навантаження

сцени припадає саме на зоровий канал, дозволяючи глядачеві переорієнтувати увагу, і навпаки, якщо сцена передбачає більшу значимість аудіо-тексту. Таким чином глядач не матиме відчуття неповноти інформації та не буде дезорієнтованим. Також, Х. Діас Сінтас наголошує на тому, що ступінь легкості сприйняття екранного тексту залежить від способу презентації субтитрів, їх розташування на екрані.

Озвучування може бути одноголосним (більш характерне для документальних стрічок, телепередач, он-лайн каналів) чи багатоголосним (серіали, театральні постановки, фільми). Технічним маркером моноголосного перекладу є VO (voice over), а поліголосного MVO (Multi voice over).

Войсовер є вигідним рішенням для швидкого, недорогого та якісного перекладу медіапродуктів для телебачення, он-лайн каналів і, на жаль, піратських медіаресурсів. Окрім цього, таке озвучування може використовуватися при дублюванні епізодів із використанням третьої мови задля передання емоційності репліки разом із сутнісним змістом сказаного. При цьому цей підвид АВП не застосовується для перекладу фільмів, які виходять у кінопрокат.

На жаль, з огляду на нестачу теоретичної бази у вітчизняному перекладознавстві, на сьогодні не встановлено чіткої класифікації даних методів, а терміни на їх позначення вважаються синонімічними, взаємозамінними.

Основними перевагами дублювання над субтитруванням є полегшення сприйняття матеріалу у перекладі, а тому розширення потенційної аудиторії, адже це уможлиблює перегляд перекладеного медіапродукту для дітей, людей із вадами зору та ін. Більше того, на відміну від субтитрування, є можливим урахування художніх характеристик мовлення персонажів, як, наприклад використання діалекту, а також редагування надто вульгарних чи різких оригінальних реплік, тобто цензура.

Умовно дублювання можна поділити на озвучування кожного персонажа окремим актором та розмежування усіх ролей за гендерною ознакою між чоловічим голосом актора та жіночим голосом. При цьому особливу увагу зазвичай приділяють таким даним актора як тембр голосу, вік, темперамент, акторська майстерність, володіння інтонацією.

Як зазначають Д. Бордвел та К. Томсон, переглядаючи дубльований англomовний серіал можна помітити якої шкоди зазнає медіапродукт, у нашому випадку телесеріал, якщо блискучу гру актора дубльовано голосом, який «не пасує» до тіла [40, с. 354].

У багатьох країнах звичайною практикою є використання одного актора дубляжу для озвучування для одного конкретного іноземного актора. Так в Україні доктор Грегорі Хаус говорить голосом Юрія Гребельника., а Альф, інтопланетянин із фільму "Прибулець Павло", Гомер Сімпсон та ще безліч персонажів всесвіту «Сімпсонів», «Південного парку», «Футурами» та ін. розмовляють голосом Євгена Малухи. Однак слід заважити, що дублювання – процес затратний у часовому та фінансовому плані, через потребу у редагуванні тексту перекладу, кваліфікованих трудових ресурсах, ретельному відборі акторів для озвучування, спеціальному технічному обладнанні. Окрім того, недоліком даного методу перекладу є неможливість почути оригінальний аудіотрек, що може негативно вплинути на виразність відтвореного, а отже і на сприйняття твору в цілому.

Загалом, на сьогодні ми можемо говорити про зростання тенденції до субтитрування, однак перевага одного методу АВП над іншим у своїй основі має лінгвокультурний чинник.

Однією із ключових рис АВП, яка власне і виділяє його у перекладацькій класифікації, це прив'язка до позамовних факторів. При цьому очевидно, що за використання різних методів перекладу пріоритетні фактори не співпадають. Відтак до екстралінгвальних характеристик закадрового перекладу відносять: - оригінальний голос чути за дублюючим; - експресивне акторське відтворення перекладу не має великого значення, як у

разі дубляжу, адже всі емоції чути на оригінальній звуковій доріжці; зазвичай, але не завжди, закадровий діалог починається за одну – дві секунди після оригінального й закінчується на декілька секунд раніше; - текст перекладу синхронізується з діалогами оригіналу та зображенням [12, с. 85].

Переклад тексту, навіть якщо він доповнений ілюстраціями, у першу чергу призначений для читання, а тому усі задіяні засоби візуалізації апріорі виконують допоміжну, другорядну роль. У АВП візуалізація є рівноцінною вербальній складовій, оскільки медіа продукт передбачає взаємодію одразу кількох кодів, що має забезпечити єдиний ефект. З іншого боку, за словами Х. Діаса Сінтаса, відображення контексту, який передається за допомогою наголосу, інтонацією та тону часто вимагає використання ширшого спектру лексичних одиниць, що не завжди є можливим варіантом для субтитрування [46, ст. 85].

Аудіовізуальний переклад загалом вимагає у дечому творчого підходу від перекладача, проте існує кілька базових принципів, зумовлених природою матеріалу вихідної мови, яких необхідно дотримуватися задля якісного виконання перекладу. Так, наприклад, один із основних принципів пов'язаний із поняттям «стислового перекладу», про який вперше заговорив К. Тітфорд [55]. В своїй основі принцип має необхідність синхронізувати переклад із кадром та звуковою доріжкою. На відміну від інших видів перекладу, АВП потребує особливої уваги до гармонії невербальних та вербальних елементів відтвореного. У опозиції до суті принципу виступає надлишковість перекладу, яка також виконує функцію медіума, а отже тлумачить оригінал. Іншою особливістю є специфічна природа саме вербального компонента. Якщо ми говоримо про кінопереклад, то будучи попередньо спланованим і добре продуманим, екранний текст є напівфабрикатом, оскільки є лише стилізованим під спонтанне мовлення. Аби уникнути штучності, ненатуральності мовлення у перекладі, фахівець має враховувати особливості персонажа, ситуативний контекст, визначні

риси образу, отож кінцевий текст перекладу має бути компромісом між ретельно спланованим і невимушеним.

Слід наголосити також на тому, що у АВП еквівалентність і вірність перекладу втрачає свою першочерговість, що є принциповим, основоположним у інших видах перекладу. Це відбувається за рахунок того, що у даному випадку усвідомлення основної функції перекладу – розкриття змісту сцени твору, - бере гору над його точністю.

На практичних заняттях із практики перекладу кінодискурс як специфічне семіотичне та лінгвосоціальне явище, що активно досліджується низкою дисциплін, включно з лінгвістикою, на сьогодні залишається ще поза межами навчання, у той час, коли перекладацька практика вказує на необхідність розробок такого роду, зважаючи на постійно зростаючу популярність кіно як виду мистецтва, а також потужність його впливу на аудиторію та роль, яку воно відіграє у формуванні, а також пропаганді певного світогляду й цінностей [4, с. 105].

1.2 Феномен медичного серіалу як об'єкту перекладу

Як зазначає Сегол Р. І.: «Головний виробник серіалів у сучасному медійному просторі — Сполучені Штати Америки, і саме від розвитку американської телесеріальної продукції залежить весь телесеріальний ринок. Останнім часом спостерігаються тенденції до створення різноформатних серіалів із поєднанням жанрових особливостей, а це, в свою чергу, ускладнює мову такого продукту і процес його передання мовами перекладу без спотворення» [29, ст. 43].

Телесеріал – це такий вид кінопродукту, який має поділ на окремі частини, рівні за довжиною, при цьому зберігаючи єдину сюжетну лінію та головних героїв. Телесеріал, на відміну від кінофільму, є явищем більш протяжним у часі, а тому створена серія фільмів традиційно зацікавлена у постійній підтримці інтересу глядача. Якщо створення, а отже і переклад,

кінострічки зорієнтоване на оригінальність продукту, то у випадку із телесеріалом новизна поступається місцем пізнаваності, певного роду традиційності сюжету, заради утримання уваги глядачів. Це здебільшого визначає структуру серіалу.

Частина телевізійного серіалу, що виходить в ефір менше ніж один рік, називається “сезон” (американська назва). Один сезон серіалу, як правило, складається з 6–26 окремих серій. Кожна така серія називається “епізод” (“шоу” або “програма”) [11, с. 88]. Окрім цього, ще однією відмінною рисою телесеріалів є діалогічна природа оповіді, що передбачає використання переважно розмовного стилю мовлення.

На сучасному етапі телеіндустрія має широкий вибір різновидів телесеріалів відповідно до цільової аудиторії та за тематикою - драми, “мильні опери”, теленовели, ситками, дитячі, сімейні, детективні, медичні серіали тощо.

Розглядаючи телесеріал як предмет перекладацького дослідження, ми можемо говорити про подання інформації аудіо- та візуальним каналами одночасно, що позбавляє вербальну складову такого складного поняття, як серіал, її пріоритетності. Більше того, аудіовізуальний переклад часто є результатом колективних напрацювань і принципово вирішальної ролі, робить її нерозривно пов’язаною з низкою невербальних чинників. При цьому текстова складова залишається основним інструментом розкриття художніх образів, проте механізм розкриття цих образів часто є обмеженим через особливості аудіовізуального перекладу трансформацій перекладачів, редакторів, та технічної групи.

Переклад телесеріалів як вид кіноперекладу, має свою специфіку, спричинену особливою природою даного об’єкту перекладу. Дослідники виділяють більше 10 типів аудіовізуального перекладу (як міжмовного, так і внутрішньомовного), які укладаються в 2 види: переозвучування (re-voicing) і субтитрування (subtitling). До переозвучення відносять: закадровий переклад

(voice-over, half-dubbing), адаптацію, або вільний коментар (free commentary), синхронний переклад (simultaneous interpreting), дубляж (dubbing).

Ми можемо говорити про контекстотворчу роль відеоряду телесеріалу для словесної (вербальної) частини відеопродукту, яка несе смисл лише у комплексі із відеорядом. Відтак, зміст сцени може змінюватися залежно від комбінацій її позамовних складових: музики, шумів, пози, жестів та міміки актора, вжитої інтонації, темпу та ін.

«Основне завдання перекладача полягає у тому, щоб текст перекладу був комфортним для читання і вмещався у ігрові епізоди, тобто необхідно співвідносити швидкість читання та тривалість епізоду. При цьому максимальний об'єм простору, який може бути зайнятий субтитрами складає лише 20% розміру екрану, а також залежить від розміру та розташування персонажів на екрані» (переклад наш) [44, с. 22].

У процесі субтитруванні телесеріалу у результаті перекладацьких трансформацій втрачається більше половини оригінально тексту діалогів персонажів, насичених художніми деталями, (наприклад манера мовлення, наявність або відсутність мовленнєвих дефектів, вжиток просторіч), що є одним із провідних інструментів розкриття художніх образів.

Говорячи про причини через які відбувається таке порушення гармонії твору, Снегірьова Є.О. вказує на вилучення 1) змістовних інформаційно «заряджених» елементів; 2) упускання одиниць, важливих із точки зору комунікативного завдання; 3) упускання нових інформаційних одиниць тощо [32, с. 207].

Х. Діаз Сінтас говорить про наступні типи складових тексту при субтитруванні:

1. Обов'язкові елементи – такі, що несуть зміст тексту, необхідний для слідкування за розвитком сюжету.
2. Частково необхідні елементи – такі, що перекладаються у стиснутому вигляді.
3. Надлишкові елементи – такі, що можуть бути вилученими при перекладі [44, с. 26].

Чіткого розмежування між двома останніми категоріями немає, а тому такі елементи як звертання, виклики, слова-зв'язки, повтори та ін. можуть вилучатися на розсуд перекладача залежно від контексту, оскільки більшість цих елементів передаються через аудіо канал. При дублюванні вилучення таких елементів не завжди є можливим.

У випадку із дублюванням серіалу також постає ряд проблем зважаючи на природу даного виду аудіо-візуального перекладу, зокрема на повну або часткову втрату звукової доріжки відеоряду оригіналу. При цьому, доцільно вказати на легше сприйняття дубльованого матеріалу. Кулікова А.Є. зазначає, що перевага, яка віддається дублюванню при перекладі мультфільмів, зумовлена тим фактом, що воно (за умови якісного виконання) є найбільш приємним та легким для сприйняття глядачем видом аудіовізуального перекладу, адже не відволікає увагу від зображення та є найбільш адаптованим до культури реципієнта [13, с. 74].

Необхідно також зважати на цільову аудиторію серіалів, оскільки значна її частина, часто більше слухає серіал, ніж дивиться (наприклад, домогосподарки на кухні). Тому, по-перше, підстави на користь дублювання серіалів принаймні не менш вагомі від підстав проти нього, по-друге, враховуючи популярність та роль “мила” при становленні поведінкових (в тому числі - мовних) стереотипів у масового глядача, його переозвучення надзвичайно важливе у питанні, чи виживе українська мова.

Дублювання телесеріалу – процес складний та вибагливий, оскільки є, по суті, створення нового, часто культурно-адаптованого тексту серії на основі оригіналу, що взагалі ставить під сумнів адекватність перекладу, та несе значні фінансові та часові затрати. Делія Чіаро (Delia Chiaro) надає стислий опис процесу дублювання, який складається із чотирьох основних кроків: 1. Переклад скрипту фільму. Такий переклад часто є дослівним. Часто для першого та другого етапів наймають двох різних перекладачів. 2. Редагування перекладу, надання йому природнього звучання мовою

перекладу, «підгін» під рухи губ акторів. 3. Запис нового скрипту акторами. 4. Інтеграція матеріалу-перекладу у оригінальний запис [42, с.144].

Окрім того, що, як і при субтитруванні, не тільки залишається актуальною проблема втрат при застосуванні перекладацьких трансформацій, але і часто зникають необхідні шуми, такі як, наприклад, виголоси натовпу, або наспівування мелодії, які є складовими сцени і відіграють важливу роль для розуміння серії. Більше того, можливе явище десинхронізації озвучування і рухів губ актора, оскільки ідеальна синхронізація майже неможлива.

За словами Делії Чіаро, традиційний умовний поділ західної Європи на два великі блоки у плані екранного перекладу часто має у своїй основі не стільки соціолінгвістичний чинник, скільки політичний. «Велика Британія, Скандинавські країни, Греція та Португалія які здебільшого є «країнами субтитрування»; та країни східної Європи на теренах від Німеччини до Іспанії (Франція, Італія, Німеччина, Іспанія, а також Австрія), які є «країнами дубляжу» [42, с.143].

Україна є однією серед досить незначної кількості країн, де провідним видом перекладу англomовних телесеріалів на телебаченні загальнонаціонального рівня є закадровий. На сьогодні існує 7 студій дубляжу, які працюють над популяризацією українського кінопрокату. Закадровий переклад (озвучення, voice-over, half-dubbing) є накладанням голосу перекладача, або актора, який читає текст перекладу, на запис оригіналу. При цьому діалогів перекладу та оригіналу мають бути синхронізовані, а звук середньої частини репліки приглушується, у результаті чого глядач чує лише її початок та кінець. Як і під час дублювання, традиційно зберігають гендерну відповідність персонажа та голосу, який його озвучує. Цікаво, що попри можливу наявність певного драматизму в оригіналі, закадровий переклад здебільшого не вимагає його відтворення. Більше того, такий вид перекладу є дешевшим та технічно

легший за дублювання, а також вважається оптимальним варіантом вирішення питання вибору між стратегіями доместикації та форенізації.

Зважаючи на те, що на сьогодні США задає основні тенденції медіапростору, факт появи і популяризації медичних серіалів не був неочікуваним, оскільки перші медичні серіали з'явилися в середині 1950-х років саме в Америці. Тоді були встановлені основні закони жанру: дія відбувається в лікарні, головний герой — лікар, кожна серія присвячена історії хвороби одного пацієнта. Цікаво, що секрет популярності даного типу телесеріалів криється у їх прихованій пізнавальній функції, доступному викладі складного, специфічного матеріалу, для розуміння якого у реальному житті необхідні довгі роки ґрунтовної освіти.

Як об'єкт перекладу медичні серіали цікаві, зокрема, притаманною їм термінологічною насиченістю. Як відомо, медичні терміни у більшості випадків мають іншомовне походження (переважно грецька та латина), їм характерне широке використання аббревіатур та скорочень, часто підвищена метафоричність виразів.

Створення медичного тексту у перекладі є синтезом медичного, художнього та аудіовізуального перекладів, а тому вимоги до такого виду перекладу багатогранні за своєю природою.

Як підвид медичного перекладу він вимагає відтворення латинських та грецьких термінів на позначення частин тіла, станів організму, процесів, хімічних речовин, мікроорганізмів; насичений спеціальною термінологією, числовими даними, аббревіатурами, скороченнями вузьких областей медичної практики та досліджень; володіння спеціальними знаннями та навиками роботи із довідковою літературою; знань у сфері новітніх досягнень у галузі медицини та фармацевтики; вміння правильно аналізувати граматичну будову складних мовних конструкцій оригіналу.

Необхідно розуміти, що медицина, як і будь-яка інша професійна сфера має кілька специфічних аспектів реалізації свого дискурсу. Відтак, ми можемо говорити про умовне розмежування даного дискурсу на суто

професійне мовлення і загальне. Під цим ми розуміємо, що характер спілкування між лікарем та пацієнтом, а також між лікарями-колегами має суттєві відмінності з огляду на те, що названі категорії учасників спілкування можуть поділяти, або не поділяти, спільний рівень загальної, а надто термінологічної, обізнаності в рамках медичного дискурсу. Звісно, медична термінологія передбачає виокремлення групи термінів, які відносяться до загальновідомих, таких, що використовуються у повсякденному житті тими, хто володіє лише мінімальними знаннями у сфері медицини та фармакології. До таких термінів відносимо, наприклад, *синдром – syndrome, свідомість – consciousness, фобія – phobia, шок – shock, лихоманка – fever, імунітет – immunity, стрес – stress, ейфорія – euphoria* та ін. Також очевидним є те, що діалог лікаря із пацієнтом зорієнтований для опису та роз'яснення ситуації, а тому мовлення лікаря у такому разі буде характеризуватися використанням більш узагальнюючих термінів, експліцитних та повторюваних мовленнєвих конструкцій, а тому можливе застосування порівнянь та метафор.

Професійне лікарське мовлення характеризується широким використанням специфічної термінології, яка потребує додаткового пояснення для осіб поза колом кваліфікованих фахівців. До цієї групи належать терміни, які використовуються у діагностиці, встановленні диференційного аналізу, проведення медичних аналізів та процедур, оформленні історії хвороби, довідок та ін. Серед такої спеціальної термінології можуть бути назви захворювань, симптомів, медичних станів, лікувальних препаратів, медичних інструментів, наприклад, *narcolepsy – нарколепсія, myalgia – міалгія, magnesia – оксид магнію, viral meningitis – вірусний менінгіт, hepatitis – гепатит, fluoride – сполучення фтору*.

При цьому найбільшу складність для розуміння і, як наслідок, перекладу, становлять жаргонізми, або ж професійний лікарський сленг. Даний лексичний прошарок складають новоутворені та скорочені мовні одиниці, які покликані пришвидшити вербальну комунікацію між фахівцями, зробити її більш комфортною, наприклад *doc – doctor – доктор; black coat – чорна риза*

– *священик*; *CBC* – *complete blood count* – *повний аналіз крові* та ін. Необхідно також вказати на те, що сленг може бути причиною популяризації телесеріалів медичної тематики на сьогоднішній день, оскільки медичні серіали, а також інші тематичні медіа-проекти здатні наблизити пересічного глядача до таємничого, можна сказати ізольованого, світу лікарів, чії знання дають їм здатність впливати на життя інших.

Більше того, повсякденне професійне медичне мовлення має певну варіативність, а тому мовлення лікаря із колегами, пацієнтами, а також формальна медична термінологія не передбачає використання термінів одного лексичного рівня. Прикладом таких термінів є назви хвороб утворені в результаті вторинної номінації: URI (*upper respiratory infection*) – інфекція верхніх дихальних шляхів чи ОРЗ; CPR (*cardiopulmonary resuscitation*) – серцево-легенева реанімація чи штучне дихання. Переклад спеціалізованого тексту, а тим більше термінологічно насиченого медіатексту, вимагає від перекладача поглиблених знань даної сфери, а часом потребує консультації із фахівцем.

Важливим питанням є доступність перекладеного тексту серіалу, оскільки при перекладі варто зважати на те, що пересічний глядач не має спеціальних знань у галузі медицини, а тому необхідно контролювати рівень термінологічної насиченості тексту, аби продукт перекладу залишався зрозумілим для пересічного споживача, не спантеличував наявністю незрозумілих специфічних термінів, і він легко міг слідкувати за розвитком дії та сюжету. Перекладач має уникати недоперекладу, який можливий за недоцільного вибору лексичного реєстру та синонімічного відповідника, зловживання такими видами перекладу як калькування та транскодування (транскрипція, транслітерація), а за можливості вдаватися до експліцитного перекладу, аби створити для глядача відчуття абсолютного розуміння текстів специфічного медичного дискурсу. Так, для позначення певного захворювання можуть використовуватися і застарілі, й сучасні назви, напр.: *вітряна віспа* – *оперізувальний герпес*; *свинка* – *епідемічний паротит*;

сухоти – туберкульоз [16, с. 165]. Більше того, перекладач медичного серіалу має впевнитися у правильності перекладу аби не створити перешкод для розуміння сюжету твору.

Особливої уваги у контексті медичного дискурсу заслуговує питання міжмовної омонімії та полісемії. Полісемія медичного терміну – це словосполучення, яке, по суті, є оксимороном, оскільки термін за своїм визначенням не може бути багатозначним. Однак, таке явище існує, що є беззаперечним свідченням недосконалості термінологічних напрацювань сфери. У текстах медичного спрямування розрізняють наступні типи полісемії: «внутрішню (всередині самої лінгвістичної терміносистеми) та зовнішню (між різними терміносистемами). Прикладом першого типу полісемії може слугувати англійський термін *contraction* (укр. *скорочення*), який характеризується такими значеннями: скорочення або зменшення у розмірі (м'язове скорочення); *контрактура* – болюче або патологічне скорочення, стискання; патологічне наближення нижньощелепової та верхньощелепової кісток до серединної площини» [33]. Такий тип полісемії є результатом надшвидкого розвитку сутнісного складу терміну, який не знайшов свого лексичного відображення у термінологічній системі.

Термінологічна омонімія більш поширена, особливо з огляду на загальну тенденцію до використання скорочень та аббревіацій, у текстах писемного та усного мовлення науково-технічного спрямування. Відтак, відмінного значення у різних мовних сферах набувають такі медичні терміни-аббревіатури, як *CAT* - *computed axial tomography* - *ком'ютерна томографія в аксіальній (осьовій) проекції*, наприклад, *computer-aided testing* – *автоматизоване тестування* у промислово-виробничій галузі, чи *chloramphenicol acetyl transferase* – *хлоамфеникол-ацетилтрансфераза* у хімічній галузі.

Окрім вищевказаних мовних феноменів, перекладач серіалу медичного спрямування має приділяти особливу увагу перекладу міжмовних паронімів та омонімів – т.зв. фальшивих (хибних) друзів перекладача. Серед найбільш

розповсюджених хибних припущень щодо трактування терміну: *ferment* – закваска, бродіння; дуже рідко – фермент (*enzyme*); *gland* – залоза, ніколи – гланд (*tonsil*); *respirator* – апарат штучного дихання; рідко: респіратор (*gas-mask*); *silicon* – кремній; кремнієвий; ніколи: силікон; силіконовий (*silicone*) [3, с. 105].

Загалом переклад медичного серіалу потребує кваліфікованих кадрів, а також досконалих знань одразу кількох сфер, часу та зусиль. Переклад серіалу «Доктор Хаус» не становить виключення, а радше ще одним підтвердженням загального правила. Складність перекладу обумовлена не тільки перенасиченістю тексту серіалу спеціальною медичною термінологією, але і, насамперед, неординарною специфікою мовлення головного героя – доктора Грегорі Хауса. Як зазначає у дослідженні професійного мовлення доктора Хауса Гузь А.М., що власний стиль мовлення персонажа характеризується значною метафоричністю, сарказмом, іронічністю та подекуди навіть цинізмом [6]. Саме яскравість його образу геніального лікаря, яка безпосередньо криється у манері висловлюватися, принесла йому визнання далеко за межами США, але і зробила його об'єктом наукового вивчення у сфері культурології, літературознавства, психології, мовознавства і, звісно, перекладу. Зокрема, серед вітчизняних мовознавців, які проводили дослідження перекладу на основі цього серіалу Поворознюк Р. В. [21], Гузь А. М. [6] та ін.

Важливо розуміти і те, що телесеріали медичної тематики здебільшого належать до т. зв. «вертикального» типу серіалів. «Вертикальний серіал — це багатосерійний телевізійний фільм, у якому діє герой або група постійних героїв, а кожна серія — завершена історія, окремий драматичний твір. Коли Володимир Висоцький у пісні «Жертва телевидення» («Жертва телебачення») говорить: «Фильм, часть седьмая, — тут можно поесть, я не видал предыдущие шесть», він пояснює формулу популярності саме вертикальних серіалів. Вертикальний формат зручний тим, що сюжетно серії не зв'язані, і можна включатися в перегляд із будь-якої серії, не боючись

втратити основну лінію оповіді» [9]. Таким чином перекладачеві необхідно враховувати фактичну незалежність окремо взятих епізодів, при цьому не порушувати цілісність сюжетної лінії та її розвиток.

При дублюванні медичних серіалів серед втрат у результаті перекладацьких трансформацій, частою є втрата гри слів, заснована на медичній термінології у професійному лікарському мовленні, що інколи все ж можливо передати при субтитруванні. При цьому субтитрування дає глядачеві можливість одночасного обох варіантів медичних термінів та професійного мовлення, як перекладу так і оригіналу, що може бути використане з метою вивчення мови, роз'яснення поняття, запам'ятовування його вимови, особливостей застосування. Також, зіставлення перекладу та оригіналу, може сприяти з'ясуванню семантики, у випадках, коли сам медичний термін та його відповідник утворені від слів різних мов. Відтак, перегляд субтитрованих англійськомовних телесеріалів медичної тематики може розглядатися як метод вивчення мови та самоосвіти.

Висновки до розділу 1

Аудіовізуальний переклад – це переклад медіапродукції, де інформація подається одночасно зоровим та аудіоканалом. Це поняття вже стало об'єктом вивчення як українських (Шубенко Н. О. [35], Дубовий К. В. [7], Бідасюк Н. В. [2], Матківська Н. А. [14], Розумеєнко Н. В. [27], Кулікова А. Є. [13], Поворознюк Р. В. [21], Гузь А. М. [6]) так і закордонних науковців (Х. Діас Сінтас (J. Diaz Cintas) [44], Й. Іварссон (J. Ivarsson) [46], П. Райх (P. Reich) [57]), проте, попри значну кількість проведених досліджень теми, її термінологічна база не є уніфікованою. Серед видів АВП традиційно виділяють субтитрування та дублювання. Суть субтитрування у текстовому відображенні перекладу вербалізованої частини відеопродукту, а у випадку дублювання обробки зазнає аудіосупровід. При цьому серед видів дублювання також розрізняють повну заміну аудіодоріжки (ліпсинк) та

часткову (войсовер) із накладанням озвученого акторами тексту-перекладу на оригінал. Доцільність застосування виду АВП визначають мета перекладу, його цільова аудиторія, часові та фінансові ресурси, країна-замовник. Основним недоліком обох способів виступає значні втрати при компресії та трансформації тексту у перекладі через просторові та часові обмеження, що може негативно відобразитися на якості перекладу.

Розвиток медіапростору призвів до появи медіа- , і зокрема кінопродуктів спеціальної тематики. Медичний серіал – феномен, що виник у США наприкінці ХХ століття. Переклад медичного серіалу є складним процесом, оскільки це є синтезом художнього перекладу, текстів медичного дискурсу, що має відповідати жорстким вимогам АВП. Тексти медичного дискурсу специфічні насамперед складною термінологією іншомовного (здебільшого греко-латинського) походження. Проте, на відміну від звичайних технічних текстів, медіатекст медичного серіалу включає в себе не тільки складну термінолексику, але також потребує адекватного перекладу професійного мовлення, медичного сленгу, а також відображення ідіоматичності та метафоричності ідіостилю персонажів, у нашому випадку – доктора Хауса, відомого своєю любов'ю до саркастичних коментарів. Окрім цього, особливістю медичних серіалів є їх т.зв. вертикальна структура, яка передбачає цілісність та завершеність сюжетної лінії кожної серії у єдиній системі героїв сезону телесеріалу.

РОЗДІЛ II.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКИ ДІАГНОСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ В СЕРІАЛІ «ДОКТОР ХАУС»

2.1 Етимологічне співвідношення термінологіки в оригіналі та перекладі

Медична спрямованість ускладнює сприйняття серіалу через насиченість специфічною термінологією. Англійська система медичної термінології більш ніж на 90% складається із термінів, створених на базі класичних мов. Це може свідчити про форенізаційний ефект у розрізі тексту-оригіналу телесеріалу. Хоча українська медична терміносистема також відзначається значною кількістю запозичень, прямих чи за посередництва інших європейських мов, на сьогодні у вітчизняних медичних колах існує тенденція до вживання українських синонімічних термінів, які поліпшують милозвучність та полегшують сприйняття складного наукового мовлення. З іншого боку, співіснування запозичених та українських термінів (*вакцинація – щеплення, гіпноз – навіювання, дефект – вада, індіферентний – байдужий*) не сприяє вдосконаленню терміносистеми.

Розглянувши елементи створеної на основі скрипів серіалу «Доктор Хаус» вибірки ми можемо говорити про умовний її розподіл на 4 категорії, виходячи із міркувань щодо мови походження терміну. Відтак, виокремлюємо наступні групи:

1. Власне англійська медична термінологія. Прикладами питомо англійської медичної термінології у серіалі були : *tapeworm - хробак, to trigger - спричиняти, blood - кров, mad-cow - сказ, brain - мозок, thigh - стегно, dizziness - запаморочення, lungs - легені , bloodstream - кровообіг, liver - печінка, kidneys - нирки, breast milk – грудне молоко.*

Власне англійська медична термінологія презентує неспеціальну медичну лексику, яка частіше використовується у діагностичному дискурсі, зокрема у

дескриптивних конструкціях. Окрім того, питома англійська лексика має схильність до розширеного семантичного поля з огляду на її функціональність у інших сферах. Така лексика співіснує із більш спеціалізованою медичною термінологією, яка здебільшого представлена інтернаціоналізмами, оскільки має греко-латинське походження і є семантично прозорою, що значно полегшує розуміння термінів спеціалістами.

Питома англійська лексика медичного дискурсу є неспецифічною, а тому її переклад здійснюється шляхом використання словникових відповідників. Характерною особливістю є загальна тенденція до збереження логічного етимологічного співвідношення у мовах оригіналу та перекладу. У вищенаведених прикладах видно, що термінологіка у матеріалі перекладу представлена здебільшого лексикою українського походження.

ЕХ.1

- *Kidney failure. It's acute interstitial nephritis.*
- *Ниркова недостатність. Це гострий внутрішньотканинний нефрит.*
(с.1, е.3) [69]

Однак, зустрічаються також і етимологічно-диспропорційні випадки. Переклад питома англійської спеціальної лексики шляхом запозичення з мови оригіналу (*deficiency*- *дефіцит*, *to drain* – *зробити дренаж*). А от у парі *stroke* - *інсульт* бачимо, що переклад відбувається за рахунок запозичення з латини (*insultus* – *напад, удар*), що свідчить про використання варіативного відповідника терміну *stroke* – *удар, параліч, напад, припадок* [63, с. 269] із вужчої семантики в українському варіанті, оскільки *інсульт* є гострим порушенням кровообігу мозку, що спричинює ушкодження його тканин і розлади функцій.

Окрім цього, розглядаючи приклад *cripple* – *інвалід*, ми можемо вказати не лише на використання запозичення, але і коригування жорсткості висловлювання-оригіналу. Це означає, що латинізм *інвалід* корелює із медичним дискурсом, а відтак нейтралізує зневажливий відтінок можливого

перекладу терміну-оригіналу *cripple* – *каліка* [63, с.46]. Регулювання жорсткості висловлювання відбувається також і при заміні вульгаризму:

ЕХ.2

- *Seven thousand people die each year from pharmacy screwups.*
 - *Сім тисяч людей щороку помирають через помилки лікарів.* (с.1, е.3)
- [69]

2. Грецька. Наведемо кілька прикладів медичних термінів запозичених з грецької мови із тексту серій: *aneurism* - *аневризма*, *ischemic syndrome* – *ішемічний синдром*, *edema* - *набряк*, *clinic* - *клініка*, *aspirin* - *аспірин*, *spasm* - *спазм*, *megadose* - *мегадоза*, *asthma* - *астма*, *neurologist* - *невролог*, *eosinophil* - *еозинофіл*, *nausea* - *нудота*, *meningitis* – *менінгіт*, *gonorrhoea* – *гонорея*, *diabetes* – *діабет*.

Грецькі та латинські запозичення є найдавнішими запозиченнями у структурі медичної термінології. Грецькі запозичення увійшли до англійської мови через латинську мову. Що стосується запозичень, які входять до сфери медицини, то, на відміну від сфери загальноживаної лексики, ці запозичення в англійській мові не змінюють своєї графічної та фонетичної форми.

Як і латинізми, грецизми у медичному дискурсі покликані уніфікувати, стандартизувати медичну термінологію і тим самим сприяти розвитку та поширенню знань в усьому світі, однак в межах АВП не можливо не зважати на факт того, що попри фактичну присутність у багатьох мовах, інтернаціоналізми медичної сфери все ще можуть становити проблему, оскільки вони часто потребують спеціальної освіти для їх розуміння, а використання дескриптивних конструкцій не завжди є можливим через часово-просторові обмеження даного виду перекладу.

Існує думка про загальну тенденцію використання лексичних та морфологічних одиниць саме грецького походження на позначення досліджуваної частини тіла організму, або ж пов'язаною із нею патологією, за наявності латинської назви. Відтак, латинське слово *lungs* – *легені* використовується просто на позначення органу, в той час як *pulmonary*

embolism (gr.) – емболія судин легенів називає порушення роботи органу.

Наприклад:

ЕХ.3

– *Okay, Brandon, we're running this tube through your heart and into the pulmonary arteries in your lungs.*

– *Брендоне, ми засунемо тобі цю трубку крізь серце у легеневу артерію.*
(с.1, е.3) [69]

Беручи до уваги дану ситуацію, при перекладі текстів медичного дискурсу постає питання вживання окремих термінів і терміносполучень, зокрема доцільності вживання українських номінацій замість латинських або грецьких.

3. Латина. Прикладами латинізмів у межах створеної вибірки є наступні терміни: *infarction* - інфаркт, *larvae* - личка, *to feel a little claustrophobic* – мати клаустрофобію, *to inject into a vein* – ввести у вену, *doctor* - лікар, *to herniate brain stem* – виннути назовні мозковий стовбур.

Подібно до спеціальних медичних термінів грецького походження, ми можемо говорити про переклад латинізмів шляхом використання ресурсів української мови, або ж запозичення.

Серед виразів, переклад яких традиційно вимагає питомої національної лексики такі терміни як *jaundice* - жовтяниця, *hospital* - шпиталь, *inflammatory* – такий, що викликає запальну реакцію, *tumor* - пухлина, *lesion* - ураження. Запозичення іншомовної лексики в умовах АВП відбувається шляхом адаптації зовнішньої форми терміну (транслітерація, транскрипція) або ж калькування. Прикладом першого явища є терміни-інтернаціоналізми: *secretion* - секреція, *patient* - пацієнт, *infarction* – інфаркт. Калькування можемо спостерігати як у межах слова (*cancer* – рак), так і словосполучень (*cerebral vasculitis* – церебральний васкуліт, *corpus callosum* – мозолисте тіло). При цьому дані способи перекладу можуть накладатися, наприклад, *lumbar puncture* – поперекова пункція, *nerve fibers* – нервові волокна,

progressive deterioration of mental status - прогресуюче погіршення психічного стану.

Зважаючи на факт того, що на сьогоднішній день україномовна термінологічна система медичної сфери не є досконало усталеною, актуальними залишаються питання адекватного перекладу та орфографії медичної термінології, яка у своєму розвитку зазнала значного впливу російської мови. Відтак перекладач має бути особливо уважним при перекладі термінів, щодо перекладу яких все ще триває наукова дискусія, наприклад, стосовно терміну *bowel* латинського походження використовують як «*кишечник*» так і «*кишківник*», однак більшість вважає останній варіант діалектизмом чи застарілим варіантом, а тому відкидає його використання. При цьому, якщо у науковій публікації вибір є принциповим із міркувань збереження чистоти термінологічної системи, то у випадку із аудіовізуальним перекладом це питання необхідно вирішувати із огляду на стилістичну функцію даного терміну у контексті сцени. Необхідно також уникати порушень лексичних норм, а зокрема русизмів як у випадку EX.4 *biopsy on retina - біопсія сітчатки* (правильний варіант *біопсія сітківки*), помилкове трактування яких може привести до неправильного перекладу, наприклад у випадку із *glands – залоза, лімфатичний вузол* [63, с. 111], міжмовний омонім було перекладено як *мигдалини (tonsils)* [63, с. 284], імовірно за аналогією до російського терміну «*гланды*».

EX.4

- *We go through the pupil, travels to the back of the eye, where we perform biopsy of your retina.*
- *Голка пройде крізь зіницю, проникне глибоко, виконає біопсію сітчатки.* (с.1, е.2) [68]

4. Гібриди.

Необхідно також відмітити, що наявність іншомовних морфем у складі терміну не визначає мову походження, оскільки на сьогодні поширеною є

практика штучного створення термінів, зокрема у медичній сфері, на основі грецької та латини.

Новотвори англійської мови сфери медицини та охорони здоров'я роблять вагомий внесок у збагачення словникового запасу сучасної англійської мови. Поява інформаційних технологій, виникнення нових захворювань, синдромів, симптомів і способів їх лікування впливають на появу нових лексичних номінацій для обміну медичною інформацією у сфері охорони здоров'я [11, с.68].

Рябчинська О.О. відмічає, що для медичного перекладу характерна поширеність термінологічних сполучень різних типів [28, с.193].

Проаналізувавши текстову частину серіалу серед гібридних медичних термінологічних одиниць можемо говорити про 2 групи за етимологічним критерієм в її межах:

1). Слова. Найбільш поширеним способом словотвору виявилось складання основ слів із використанням інтерфіксу *-o-* грецького походження, а не афіксальний. Таким чином були утворені слова на зразок *neurosyphilis* – *нейросифіліс* (від гр. *neuron* – *нерв* і лат. *syphilis* – *сифіліс*) [65], *intracranial* – *внутрішньочерепний* (від лат. *intra* – *між, всередині* і латинізований грецький іменник *kranion* - *череп*) [65], *fibromyalgia* – *фіброміалгія* (від лат. *fibra* – *волокно*, гр. *mys* (Р.в. *myos*) *м'яз* і гр. твірна основа *-algia* (похідна від гр. *algos*) - *біль*) [65]. При чому перекладач подає термін «фібромалгія», що позаконтекстуально не є коректним перекладом.

Розгляньмо комунікативну ситуацію застосування даного терміну. Термін лунає із вуст пацієнта, який самостійно ставить собі діагноз, базуючись на інформації із мережі, чим, звісно, викликає саркастичну реакцію професійного діагноста:

EX.5

– *I was thinking it also might be fibromyalgia.*

– *Excellent diagnosis!*

– *Думаю, це також може бути фібромалгія.*

– *Чудовий діагноз!* (с.1, е.1) [67]

Однак, звернувши увагу на зміст сцени, така помилка може бути розцінена як умисна девіація у орфографії (а отже і орфоепії) терміну-перекладу, тобто стилістичний прийом вмотивований контекстом сценічної ситуації.

Як видно, переклад здійснено за використання транскрибування.

2). Словосполучення. Найчастіше зустрічаються словосполуки за формулою *лат. прикметник + гр. іменник*. У такий спосіб у рамках вибірки були утворені наступні терміни : *viral meningitis* - вірусний менингіт, *subacute sclerosing panencephalitis* - гострий склерозуючий паненцефаліт, *equine encephalitis* – енцефаліт. Цікаво, що у останньому прикладі перекладач не конкретизує підвид хвороби - кінський енцефаліт, - чим узагальнює більш специфічний термін тексту оригіналу. Таке вилучення відбулося як необхідна жертва АВП за умови, що пересічний глядач малосвідомий різниці специфіки даних підвидів хвороби, а тому вилучення не позначилося на розумінні змісту сцени та сюжету серії загалом.

Окрім того зустрічаються випадки як оберненої структури (*autosomal dominant* - аутомомне домінантне успадкування), так і варіанти поєднання грецької та англійської (*myoclonic jerk* - міаклонічний рефлекс, *oligoclonal bands* - олігохлональні групи, *blood thiamine level* - рівень гемоглобіну крові) та латини й англійської (*brain tumor* - пухлина мозку, *tapeworm larvae* - личинки солітера).

Переклад етимологічно-гібридних медичних термінів у контексті медичного серіалу не має єдиного алгоритму. Тому ми можемо говорити як про адаптивні шляхи перекладу греко-латинських термінів разом з використанням варіативних відповідників для власне англійської лексики (*oligoclonal bands* - олігохлональні групи), так і про винятки (*myoclonic jerk* - міаклонічний рефлекс, *brain tumor* - пухлина мозку, *tapeworm larvae* – личинка солітера). Останній приклад ілюструє заміну власне англійського *tapeworm* на латиське запозичення *солітер* у перекладі, що є, по суті, оберненим

процесом до перекладу латинського *larvae* більш близьким за походженням до української мови словом *личинка* (від рос. *лик*).

ЕХ.6

- *Blood thiamine level was normal.*
- *Рівень гемоглобіну крові у нормі.* (с.1, е.1) [67]

Звернімо увагу на переклад терміну *blood thiamine level*. *Гемоглобін* (від греч. *háima*, (Р.в. *háimatos*) - *кров і лат. globus — куля*) [65], червоний залізовмісний пігмент крові, виконує функцію перенесення кисню з органів дихання до тканин. *Тіамін (thiamine)*, вітамін В1, аневрин, (від гр. *theion "sulfur,"* і лат. афікс *-amine*) - гетероциклічне з'єднання, що відноситься до групи водорозчинних вітамінів; безбарвні кристали з характерним запахом [5, с. 362]. Із наведених визначень бачимо, що семантичне поле термінів не має нічого спільного, а тому не є коректним, проте нееквівалентність перекладу у даній ситуації відчутна тільки при заставному аналізі текстів перекладу та оригіналу, або ж фахівцям медичної справи, а тому, хоч і є слабо вмотивованим перекладацьким рішенням, не виступає грубою помилкою.

2.2. Особливості перекладу специфічної медичної лексики серіалу відповідно до її структури

Якісний переклад медичної термінології, зокрема при перекладі тематичного серіалу, вимагає ґрунтовного розуміння механізмів словотвору в межах окремої терміносистеми. Врахування потребує розуміння морфологічної будови як існуючих, так і новостворених термінолексем. Чітке розуміння структури терміну не тільки вказує на його семантику, але й визначає можливі способи перекладу. Оскільки відображення вищевказаної термінологічної лексики вимагає застосування набору перекладацьких прийомів не залежно від рівня специфічності чи місця у класифікаційній

системі, тому можемо вказати на використання наступних способів перекладу термінів з огляду на результат аналізу викладених прикладів.

Спираючись на напрацювання Суперанської А.В., Подольської Н.В., Васильєвої Н.В. [15, с. 130-133] у систематизації термінології з огляду на структурні особливості даних в межах вибірки, виділяємо наступні види медичної термінології в рамках діагностичного дискурсу.

1. Терміни-слова.

До цієї групи відносимо медичні терміни виражені єдиним словом, які зберігають власну семантику при відокремленому вживанні. При цьому серед найбільш поширених шляхів перекладу виокремлюємо використання словникового відповідника (ЕХ.1) та транскодування (ЕХ.2).

ЕХ. 1 edema – набряк, tube – трубка, wheelchair - інвалідний візок, rainkillers – знеболюючі, contaminants – домішки, jaundice – жовтяниця;

ЕХ. 2 vitamins – вітаміни, asthma – астма, neurocysticercosis – нейроцистицеркоз, fibromyalgia - фіброміалгія, Albendazole – Альбендазол;

ЕХ. 3 noninvasive - без хірургічного втручання.

Як бачимо, використання дескриптивних конструкцій є менш частотним, що може бути зумовлене недоцільністю такого виду перекладу в умовах обмеження часово-просторових ресурсів АВП. У реченні такі терміни фігурують наступним чином:

ЕХ.4

– *It explains the cardiomyopathy, the pain, the low B.P.(blood pressure – примітка наша), the fever.*

– *Це пояснює кардіоміопатію, біль, низький тиск і жар. (с.1, е.3) [69]*

2. Терміни-словосполучення, серед яких розрізняють:

а) вільні словосполучення, де кожний з компонентів - термін, що може вступати в двосторонній зв'язок:

ЕХ.5 heart attack - серцевий напад, alternative medication - альтернативне лікування, cerebrospinal fluid - спинномозкова рідина;

ЕХ.6 sanitary conditions – санітарія, iodine deficiency – йододефіцит.

Як видно з першого прикладу (ЕХ.5) переклад т.зв. вільних термінів-словосполучень найчастіше передбачає утворення нового словосполучення у перекладі шляхом калькування, що є досить логічним зважаючи на те, що обидві складові можуть функціонувати як незалежні терміни. Більше того, переклад може мати варіативи виходячи із міркувань щодо двоїстої природи перекладу термінів греко-латинського походження. Таким чином *cerebrospinal fluid* може також перекладатися *цереброспинальна рідина*, або *ліквор*. У випадку ЕХ.6 замість застосованого аналогу більш загальної семантики можливим варіантом перекладу було б калькування, а отже *sanitary conditions* – *санітарні умови*, а *iodine deficiency* – *дефіцит (нестача) йоду*, залежно від обраної стратегії перекладу.

ЕХ.7

- *Except we checked for abdominal infections.*
- *Ми перевіряли його на черевні інфекції.* (с.1, е.3) [69]

б) зв'язані словосполучення, де ізольовано взяті компоненти можуть і не бути термінами, а в поєднанні вони утворюють термін-словосполучення:

ЕХ.8 cleft chin - *ямка на підборідді*;

ЕХ.9 acute hearing- *гострий слух*, *side effects* - *побічні ефекти*.

Аналогічні перекладацькі прийоми застосовуються і до вищевказаної термінологічної підгрупи – узагальнено-описовий переклад (ЕХ.8) та калькування (ЕХ.9). Прикладом репліки із використанням такого виду терміну є наступна:

ЕХ.10

- *We've been here long enough to have Stockholm syndrome.*
- *Ми тут достатньо довго, щоб відчутти стокгольмський синдром.* (с.1, е.3) [69]

3. Багатокомпонентні терміни (такі терміни можуть бути три-, чотири- і більше компонентними і представлені вони в значно меншій кількості:

ЕХ.11 chronic fatigue syndrome - *синдром хронічної втоми*, *degenerative brain disease* - *дегенеративне захворювання мозку*;

EX.12 onset of double vision - двоїння в очах; Department of diagnostic medicine - Діагностичне відділення;

EX.13 surgical airway kit - хірургічний набір для дихальних шляхів;

EX.14200 bln interhemispheric nerve fibers - 200 млн нервових волокон між правою і лівою частинами мозку.

EX.15

- *Uric acid crystals in the joints?*
- *Кристали сечової кислоти в суглобах ? (с.1, е.3) [69]*

Зважаючи на неоднорідність складових компонентів переклад таких термінів часто вимагає комбінування перекладацьких прийомів. Найбільш продуктивним є описовий переклад (EX.13) який дозволяє не тільки розкрити та донести до глядача зміст терміну, але і забезпечити природність звучання та відповідність мовним канонам. Однак одночасне використання кількох перекладацьких прийомів є не менш продуктивним. Відтак, у EX.14 поєднано калькування із транскодуванням, а у EX.12 вилучення скомбіновано із використанням словникового відповідника.

2.3 Прийоми відтворення діагностичної лексики у розрізі реєстру

МОВЛЕННЯ

Діагностична лексика медичного серіалу є значним за своїми обсягами мовним полем, оскільки стоїть на перетині спеціально-медичного та розмовного дискурсів. Таким чином відбувається синтез мовленнєвих стилів, що дає появу тексту, природа якого значною мірою зазнає впливу ідіостилю мовця та комунікативної ситуації. Останній термін передбачає відмінності реєстру мовлення особи у діалозі «лікар-лікар» та «лікар-пацієнт», що необхідно відобразити перекладачеві у тексті-перекладу медичного серіалу.

Діалог «лікар-пацієнт» традиційно будується на усвідомленні мовцями їх комунікативних ролей, а тому має відмінності та характерні риси, до яких належать, зокрема, описовість викладу, повтори, спрощена лексика

здебільшого спільного походження із мовою, якою відбувається комунікація, вставні конструкції ввічливості, наявність порівнянь, відмова від медичного сленгу, просування діалогу шляхом ряду питань та ін.

ЕХ1. (Форман та Кемерон пояснюють маніпуляції під час медичної процедури):

– *It distributes itself throughout your brain and acts as a contrast material for the magnetic resonance imager.*

– *Basically, whatever's in your head lights up like a Christmas tree.*

– *Він сам розподілиться у вашому мозку і діятиме як контрастна речовина для магнітно резонансної томографії.*

– *Ваша голова буде схожа на різдвяну ялинку. (с. 1, е. 1) [67]*

Коментування медичних маніпуляцій є типовою ситуацією у ході встановлення діагнозу. Як видно, переклад відтворює не тільки зміст реплік, проте зберігає образність порівняння. При цьому слід звернути увагу на вилучення, що зводить переклад до використання генералізації (*magnetic resonance imager*- *магнітно резонансна томографія*), при цьому порівняльна конструкція була передана завдяки конкретизації поняття (*Christmas tree* – *різдвяна ялинка*).

ЕХ.2

– *Headaches, abdominal pain, nausea, dizziness, fever and hair loss.*

– *Головний біль, нудота, запаморочення, жар, випадіння волосся. (с. 1, е. 1) [67]*

ЕХ.3

– *Headaches, mild fever, sometimes can't sleep and have trouble concentrating.*

– *Боліла голова, трохи лихоманило, іноді я не міг спати, або зосередитися. (с. 1, е. 2) [68]*

Наведені приклади є наочним відображенням перекладу лексики діагностичного дискурсу в рамках діалогу «лікар-лікар» (ЕХ.2) та «лікар-пацієнт» (ЕХ.3). Помітною є стилістична зміна у перекладі реплік, перехід

від перекладу шляхом використання словникових відповідників до застосування аналогів та описового методу перекладу.

Відтак стає очевидною відмінність мовлення із позиції реєстру. Як справедливо зазначає Труб В. М., різні професійні жаргони природно розглядати як розмовно-побутові варіанти субмов у межах науково-технічного функціонального стилю літературної мови. Науковець мотивує думку тим, що розмовно-побутовий стиль — це реєстр мовлення, що адресоване людям, яких мовець вважає близькими до себе незалежно від їхнього віку чи професії, «рівними» собі і тому почуває себе з ними вільно й розкуто [34, с.66-67].

ЕХ.5 (діалог Чейза та Кемерон):

– *Good call.*

– *Молодець.* (с. 1, е. 1) [67]

ЕХ.6 (діалог Хауса та Кемерон):

– *Can you do the job?*

– *Ти компетентна?* (с. 1, е. 1) [67]

Фактична зміна вилученого підмета *it* «(It was a) good call» на «(Ти (є) молодець» у реченні висловлення суб'єктивної оцінки (ЕХ.5), а також вживання займенника 2 особи однини у звертанні до колеги (ЕХ.6) свідчать про збереження рис розмовно-побутового стилю в рамках професійного мовлення.

Проаналізувавши матеріал медичного серіалу «Доктор Хаус» можемо стверджувати, що основу діалогу «лікар-лікар» становить специфічне професійне мовлення учасників мовної ситуації. Складові усного професійного медичного мовлення Єрмоленко [8, с. 283] групує у 3 категорії наступним чином.

1. Офіційні, повні, стандартні медичні терміни.

ЕХ.7

– *Altered mental status is intermittent just like verbal skills.*

– Зміна психічного стану і вербальних здібностей періодична. (с. 1, е. 1)

[67]

«Напівофіційні» терміни (скорочені терміни, додаткові, нестандартні терміни-назви, застарілі терміни, терміни-неологізми),

EX.8

– Exam room 2.

– Палата №2. (с. 1, е. 1) [67]

EX.9

– LFT's are elevated, but only twice the normal range.

– Функціональні тести печінки двічі перевищують норму. (с. 1, е. 2)

[68]

EX.10

– LFT's, BUN and creatine are normal.

– Печінкові проби, залишковий азот сечовини і креатинін в нормі. (с. 1, е.

2) [68]

EX.9 та EX.10 демонструють перехід від використання словникового відповідника по перекладу за допомогою аналога, що обумовлено зміною термінолексичного складу репліки, а також швидкістю відтворення фрази. Відтак, переклад аббревіатури *LFT's* зазнав змін у EX.10 з огляду на недоцільність використання калькування для іншої аббревіатури, що могло б призвести до труднощів розуміння перекладу, оскільки «BUN – АСК – азот сечовини в крові» є частиною медичного сленгу.

2. «Неофіційні» терміни (професіоналізми, професійні жаргонізми, арготизми, суржикові, просторічні форми).

EX.11

– I can't ventilate.

– Не можу продутти. (с. 1, е. 1) [67]

EX.12

– 5 epi!

– 5 адреналіну! (с. 1, е. 1) [67]

ЕХ.13

– *Push 2mg IV Ativan, stat.*

– *Введіть 2 мг Етавана.* (с. 1, е. 2) [68]

Найбільш поширеним серед шляхів перекладу вказаної групи термінів є субституція, оскільки це дозволяє не тільки лаконічно здійснити переклад лексеми, але і більш повно розкрити зміст терміну для цільової аудиторії, якщо (ЕХ.12) варіативна назва є більш відомою на відміну від траскрибованої (ЕХ.13). Окрім того, у випадку ЕХ.13 використання назви *Лоразепам*, аналогу, яким *Ativan* представлений на українському фармацевтичному ринку, було би ближче для українського глядача.

Однак, беручи до уваги цільову аудиторію медичного серіалу, яка не має спеціальної освіти, мовлення персонажів серіалу частіше несе спрощений, експліцитний характер задля забезпечення доступності вжитої термінології для пересічного глядача. При цьому, щодо мовлення головного персонажа серіалу, то очевидною є дестандартизація професійного медичного мовлення, яке складає ідіолект Грегорі Хауса, характерними рисами якого є підвищена експресивність, саркастичність та метафоричність викладу. Тому до кола перекладознавчого інтересу у розрізі професійного медичного мовлення серіалу «Доктор Хаус» необхідно включити також елементи подвійної конотації представлені метафорами та ідіоматичними виразами.

Наслідуючи класифікацію метафоричних та ідіоматичних виразів Гузь, можемо вказати на їх поділ виходячи із міркувань про ступінь збереження образності у перекладі.

Таким чином повне збереження образності метафори, або ідіоми відбувається у наступних прикладах:

ЕХ.14

– *The brain's like a big jumble of wires, MS strips them of the isolation and the nerves die, brain interprets it as a pain.*

– *Мозок, як велика зв'язка дротів, розсіяний склероз знімає з них ізоляцію, нерви помирають, а мозок передає це як біль.* (с. 1, е. 2) [68]

ЕХ.15 (вирішення причинно-наслідкових зв'язків наявних симптомів):

– *If you hear hoof beats, you think horses, not zebras.*

– *Почувши стукіт копит, думай про коней, а не про зебр.* (с. 1, е. 1) [67]

ЕХ.16 (розвиток ЕХ.15):

– *Mad cow?*

– *Mad zebra.*

– *Коров'ячий сказ?*

– *Зебровий.* (с. 1, е. 1) [67]

Як видно із зазначеного, збереження образності потребує перекладу якомога близького до тексту оригіналу, а тому буквальний переклад набирає актуальності у даному контексті. ЕХ.16 гра слів передана шляхом перекладу ототожненого словосполучення із скороченою формою медичного терміну, що, по суті, є калькуванням.

Приклади ЕХ.17 – ЕХ.19 репрезентують часткове збереження образності метафори, або ідіоми, або її заміну:

ЕХ.17

– *Diabetes is out.*

– *Діабет відпадає.* (с. 1, е. 2) [68]

ЕХ.18 (використання "Midnight" як акроніма наявних симптомів для структурування інформації в процесі встановлення діагнозу):

– *Midnite. Stupid to have 2 I's in one mnemonic.*

– *«Північ». Безглуздо мати дві І. Що означає інша?* (с. 1, е. 2) [68]

ЕХ.19 (про пацієнта із помаранчевим кольором шкіри):

– *He's orange.*

– *The colour?*

– *No, the fruit.*

– *You mean yellow. It's jaundice.*

– *I mean orange.*

- *Він помаранчевий.*
- *Пацієнт?*
- *Ні, фрукт.*
- *Тобто жовтий? Це жовтяниця.*
- *Тобто помаранчевий. (с. 1, е. 1) [67]*

Переклад здійснений шляхом заміни лексеми на слово подібної семантики (ЕХ.17), конкретизації (ЕХ.19), а у випадку ЕХ.18 – еквівалента, в той час як модуляція спричиняє вилучення елементів репліки-оригіналу.

Нейтралізація – розкриття внутрішньої форми без збереження зовнішньої, у наведених прикладах відбувається за рахунок використання дескриптивного перекладу.

ЕХ.20

- *Grab me if you find something important... or unimportant.*
- *Дзвонить, як буде щось важливе... і неважливе. (с. 1, е. 4) [70]*

ЕХ.21

- *Brain turns to mush.*
- *Хлопець помирає. (с. 1, е. 2) [68]*

ЕХ.22

- *Square one.*
- *З самого початку. (с. 1, е. 2) [68]*

Очевидно, що дані способи перекладу спільні із способами перекладу загальної та спеціальної медичної термінології, проте фундаментальна відмінність криється у подвійній природі експресивних мовних одиниць.

З іншого боку ми бачимо велику кількість випадків використання описового та часткового перекладу, що витісняє використання транскодування та калькування як таких, що розкривають зміст недостатньо.

Висновки до розділу 2

Способи відтворення діагностичної лексики медичного серіалу «Доктор Хаус» можна аналізувати із трьох позицій – позиції походження задіяної термінології, її структури, а також контексту та форми вживання, що визначає реєстр мовлення персонажа в рамках процесу встановлення діагнозу.

Для англomовної етимології характерним є використання значної кількості запозичень з грецької та латини, які складають більшу частину медичної термінології. Окрім того, мають місце також варіанти комбінування англійської, грецької та латини (як на морфемному так і лексичному рівнях). Відтак бачимо, що запозичені терміни здебільшого складають групу інтернаціоналізмів, а тому відображаються у тексті перекладу за допомогою відповідників, які були запозичені шляхом адаптації їх зовнішньої форми. Питомо англійська лексика у медичному дискурсі репрезентує неспецифічну термінологію, семантика якої часто поширюється на інші домени, а тому її переклад частіше відбувається за використання власне української термінології, проте також наявні виключення за яких переклад відбувається більш специфічним аналогом іншомовного походження. Частою практикою є комбінування термінів різної етимології для відтворення, зокрема, складних та багатокомпонентних термінів.

У структурному плані переклад зводиться до використання словникових відповідників та транскодування для однослівних медичних термінів, комбінування узагальнено-описового методу із використанням еквівалента або калькування для складних або багатокомпонентних термінів. При цьому описовість, яка дозволяє ширше та повніше відобразити семантику термінології, у рамках АВП вимагає вилучень та значних узагальнень задля балансування часових затрат репліки-перекладу.

З позиції реєстру, зміни які відбуваються у перекладі обумовлені, насамперед, комунікативною ситуацією, соціо-культурною позицією комунікантів, а також персональним ідіостилем. Таким чином стверджуємо, що в той час як для діалогу «лікар-пацієнт» характерні експліцитні

конструкції, повтори, ввічливе мовлення, метафори та порівняння, тактика запити інформації, то діалог «лікар-лікар» характеризується термінологічною наповненістю, вживання професіоналізмів, медичного сленгу, ідіоматики. Професійне мовлення у перекладі відображене шляхом використання еквівалента для стандартних форм медичної термінології відповідно до номенклатури, у той час як «напівофіційна» термінологія та неофіційна термінологія (включає професіоналізми, сленг) потребує значного узагальнення та використання аналогу для перекладу, що часто призводить до втрат, покликаних зберегти часові ресурси, а також створити ефект природності розмовного мовлення.

РОЗДІЛ III.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СТРАТЕГІЇ ПРИ ВІДТВОРЕННІ ДІАГНОСТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ СЕРІАЛУ «ДОКТОР ХАУС»

3.1 Перекладацькі трансформації як основа перекладу медичного серіалу

Переклад медичного серіалу як складний процес вимагає задіяння численних технік та спеціальних прийомів для досягнення якості отриманого продукту. Базовим поняттям цієї діяльності виступає перекладацька трансформація, необхідність якої обумовлена насамперед дистанцією культур. Синяговська І. Ю. зводить суть трансформації до зміни формальних чи семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, що передається [30, с. 89]. На сьогодні попри існування результатів численних досліджень у сфері перекладознавства ми можемо говорити про наявність кількох підходів до умовної класифікації трансформацій, які можемо вважати класичними, проте не про єдину класифікаційну систему.

Враховуючи складну природу процесу перекладу медичного серіалу як синтезу АВП (а саме дублювання) та медичного перекладу, є очевидною необхідність застосування значної кількості перетворень різного типу з метою створення доступного та еквівалентного тексту. Слід зауважити, що Карабан В. І. говорить про перетворення саме віртуального об'єкта – певної ідеальної сутності, тобто уявлення перекладача про систему значень висловлення, яка закодована в ТО (тексті оригіналу – примітка наша) [10, с. 28]. Характер відмічених перекладацьких перетворень є різноманітним, а тому поширеною практикою є їх комбінування. Однак, справедливим буде твердження про наявність превалюючих типів трансформацій, які пов'язані, насамперед, із часовими обмеженнями реплік тексту-перекладу призначеного для дублювання.

Зіставлення текстів оригіналу та перекладу на етимологічному, структурному рівнях, а також із міркувань реєстру мовлення, та аналіз внесених змін дає змогу вказати на поширеність трансформацій вилучення, додавання та заміни.

На лексико-семантичному рівні заміна виражається у генералізації, конкретизації та модуляції.

Генералізація, по суті, складає основу перекладу, орієнтованого на дублювання, оскільки дає змогу скоротити текстовий об'єм при цьому не завдаючи значної шкоди тексту-перекладу у його доступності та еквівалентності.

EX.1

– *Parrots are the primary source of psittacosis.*

– *Пануги – головне джерело орнітозів.* (с. 1, е. 1) [67]

EX.2

– *We took him to the E.R. After the game.*

– *Після гри ми повезли його в лікарню.* (с. 1, е. 2) [68]

EX.3

– *Patient admitted complaining of back spasm.*

– *Пацієнт скаржиться на біль у спині.* (с. 1, е. 1) [67]

EX.5 *Wernicke's encephalopathy - гемолітичний поліенцефаліт.*

EX.6 *Bowel and bladder dysfunction - дисфункція внутрішніх органів*

Вказані приклади ілюструють використання поняття родового (EX.1), більш узагальненого (EX.2, EX.3, EX.6) поняття у перекладі для досягнення адекватності та лаконічності фрази, дотримання стильової відповідності, а отже природності мовлення.

При цьому зауважимо, що генералізація поєднується із перекладацькими перетвореннями інших рівнів, наприклад, синтакасичного у EX.2 (об'єднання речень та транспозиція). Приклад EX.5, у свою чергу, ілюструє заміну епоніма видовою назвою хвороби – геморагічний енцефаліт,

однак при перекладі був використаний паронімічний прикметник (гемолітичний), морфологічна будова якого змінює семантику терміну.

Значно менше у наявному перекладі було використано оберненої трансформації – конкретизації.

EX.7 to break the *back* - зламати *хребет*

EX.8 *Neoplastic* – неоплазія

EX.9

– *The worm's cyst is the same density as the cerebrospinal fluid.*

– *Циста солітера має таку саму щільність як і спинномозкова рідина.*

(с. 1, е. 1) [67] *Worm- гельмінт, хробак.*

EX.10

– *Normal QRS with deep-wave inversions throughout both limb and precordial leads.*

– *Інверсія глибоких хвиль у кінцівках та грудних відведеннях, тиск 110 на 70.* (с. 1, е. 2) [68]

Конкретизація знаходить застосування при розкритті скорочень як форми медичного сленгу (EX.8), або ж використовується задля уникнення тавтологій (EX.3), чи з метою дотримання відповідності лексичної сполучуваності мови перекладу (EX.7). У перекладі EX.10, окрім конкретизації чисельного показника тиску, також міститься транспозиція, додавання описової конструкції, а також вилучення надлишкової інформації (*both*), задля балансування часових затрат репліки.

Як заміна одиниці перекладу на контекстуальну, логічно пов'язану одиницю, модуляція є надзвичайно розповсюдженою трансформацією у АВП, оскільки дозволяє уникнути описово-спрямованого перекладу, а тому є засобом економії хронометражу. Наведемо кілька прикладів логічного розвитку одиниці перекладу. При цьому можемо зазначити модуляцію як в межах сполучення слів (EX.10-12), так і на рівні речення (EX.13 – EX.16). Останній випадок передбачає суттєві граматичні зміни, залучення інших видів трансформацій.

EX.10 *feel light-headed* - відчуття запаморочення

EX.11 *sign the paychecks* - вписати зарплату

EX.12 *make your back feel better* - полегшувати біль

EX.13

– *Now, why would you drive 70 miles to get treatment for a condition that a nine-year-old could diagnose? It's the free-flowing pus that's the tip-off.*

– *Навіщо комусь їхати 70 миль аби вилікувати те, що може назвати дев'ятирічна дитина? Це звичайнісінький гнійник.* (с. 1, е. 2) [68]

EX.14

– *We have an epidemic in this hospital, and your tie is becoming a Petri dish.*

– *У лікарні епідемія, а Ваша краватка неначе брудозбирач.*

(с. 1, е. 4) [55]

EX.15

– *Her eyes look glassy.*

– *У неї скляні очі.* (с. 1, е. 1) [67]

EX.16

– *Dr House checks out.*

– *Лікар Хаус іде.* (с. 1, е. 2) [68]

Зіставлення текстів дає яскраву картину використання комплексних лексико-семантичних трансформацій (експлікація, антонімічний переклад, компенсація).

Застосування експліцитних (описових) конструкцій в рамках медичного серіалу обумовлене, насамперед, потребою доступного перекладу складної загальномедичної термінології, а також особливої спеціалізованої її частини – професійного мовлення та сленгу. Серед інших причин також різниця у синтаксисі, граматиці, відсутності лексико-семантичних еквівалентів, а часто також стилістичних міркуваннях.

EX.17

– *SED rate is elevated.*

– Підвищення ШЕД – шкірно-еритремна доза. (с. 1, е. 1) [67]

ЕХ.18

– *That's an HMO lab.*

– *Це ОМЗ – Організації медичного забезпечення.* (с. 1, е. 1) [67]

ЕХ.19

– *The VEP indicates slowing of the brain.*

– *Зоровий викликаний потенціал вказує на сповільнення роботи мозку.*

(с. 1, е. 2) [68]

ЕХ.20

– *There goes metabolic.*

– *Процес обміну речовин.* (с. 1, е. 2) [68]

Мета перекладу медичного серіалу – забезпечити цілковите розуміння сюжету та пов'язаної із ним специфічної термінології для пересічного глядача, який не володіє спеціальними знаннями в даній сфері. Відтак, бачимо, що описові конструкції прикладів ЕХ.17 та ЕХ.18 дублюють використану медичну аббревіатуру. Таким чином, надлишковість інформації повністю розкриває зміст терміну, що дає змогу використовувати вже роз'яснену термінолексему у подальшому перебігу серії вживаючи аббревіатуру створену на основі калькування, не вдаючись при цьому до повторного пояснення. Скорочені терміни – основа професійного мовлення, часто подаються у перекладі саме описовими конструкціями, що за обмежених часових ресурсів призводить до вимушеного вилучення інших елементів, що не несуть важливого семантичного навантаження (ЕХ.20).

Діагностика – це розділ медицини, який вивчає ознаки хвороб, методи і принципи дослідження організму для встановлення діагнозу [64]. Це складний процес, який включає в себе безліч видів процедур, деякі з яких передбачають виконання важливих задач у стресових ситуаціях, де точність та лаконічність вираженої інформації, або відданої команди можуть грати вирішальну роль для збереження життя пацієнта. Відтак, сцени критичного напруження в серіалі зазвичай супроводжуються репліками з частим

використанням медичного сленгу. Описовий переклад забезпечує повноцінне сприйняття складної термінологіки медичного серіалу, проте його використання вимагає компенсації часових затрат АВП, а отже робить необхідними значні об'єми вилучень у ході перекладу. При перекладі довгих, термінологічно насичених інструкцій у ході встановлення диференційного діагнозу, перекладач вдається до трансформацій для чіткого відображення необхідної для розуміння сюжету діагностичної лексики та балансування часових затрат. Таким чином, приклади ЕХ.21 - ЕХ.22 репрезентують випадки вилучення синонімічного речення через брак смислового навантаження, оскільки несуть надлишкову, повторювану інформацію.

ЕХ.21

– *It distributes itself throughout your brain and acts as a contrast material for the magnetic resonance imager.*

– *Він сам розподілиться у вашому мозку і діятиме як контрастна речовина. (с. 1, е. 1) [67]*

ЕХ.22

– *Lost ability to speak, babbled like a baby.*

– *Втрата мовленнєвих здібностей. (с. 1, е. 1) [67]*

Також наявні випадки вимушеного вилучення інформативних елементів на позначення містких термінологіем, транскрибування яких не сприятиме розумінню тексту-перекладу. Так, наприклад, *demyelinating disease* (ЕХ.23), що позначає хворобу, основним патологічним процесом якої є демієлізація, тобто руйнування демієлінової оболонки нейронів центральної чи периферійної нервової системи, що пошкоджує прохідність імпульсів.

ЕХ.23

– *He was in an acute confusional state, which doesn't fit with a demyelinating disease like M.S.*

– *У нього сплуталася свідомість, а це нехарактерно для розсіяного склерозу. (с. 1, е. 2) [68]*

Іншим випадком вилучення є часткове (ЕХ.24) або повне (ЕХ.25) невідображення у перекладі англомовного тексту, відображеного у графічній формі.

ЕХ.24

Clinic. Princeton Plainsboro.

– *Клініка. (с. 1, е. 1) [67]*

ЕХ.25 *Teaching hospital* (с. 1, е. 1) [67]

Загалом, здійснені вилучення у тексті перекладу не порушують структурної цілісності ходу сюжету та не перешкоджають сприйманню твору, однак у більшості випадків вилученню піддані елементи, які першочергово несуть емотивну функцію, є художніми засобами вираження героя, а отже важливі для розкриття образу. Під час скорочення реплік для АВП у сукупності із тенденцією до узагальнення при перекладі задля природності мовлення персонажів частими є втрати рис індивідуального стилю мовлення героїв. Втрати також обумовлені наявністю фраз подвійного та емоційно-забарвленого контексту – пісень, жартів, каламбурів та ін., - що не завжди можливо передати у перекладі, особливо за неможливості чи недоцільності використання описового перекладу у вказаних часових рамках.

ЕХ.26

– *It goes from 0 to 60 which'd indicate progressive MS. Not fun MS for cripples in the wheelchairs.*

– *Якщо це так, за три тижні він (зоровий викликаний потенціал – примітка наша) підскочить до 60, що вказуватиме на швидкопрогресуючий РС, який невдовзі посадить хлопця в інвалідний візок. (с. 1, е. 2) [68]*

ЕХ.27

– *Can't you give out the aspirin yourself? I'll do paperwork.*

– *Ви не можете самі видати їм аспірин? (с. 1, е. 1) [67]*

ЕХ.28

– *If you're clean, I'm sure it'll all blow over. No big deal. There's an easy way to find out. Get one of your doctors to run a test.*

– *Якщо Ви чистий є простий спосіб це з'ясувати – попросити одного з ваших лікарів зробити аналіз.* (с. 1, е. 1) [67]

Приклади ЕХ.26 - 28 це вилучення задля економії тривалості репліки у дубляжі, оскільки вони несуть не власне смислове, а доповнює емоційне навантаження, виражаючи іронію (ЕХ.26), сарказм (ЕХ.27), або ж суб'єктивізм (ЕХ.28).

Відображення ідіостилю персонажа часто відбувається шляхом застосування трансформації компенсації, суть якої полягає у переданні саме прагматичних, внутрішньолінгвістичних особливостей фрази, залежні від мовної структури. До таких рис можна віднести характерні особливості мови, діалектне забарвлення мовлення, гру слів, каламбури, жаргон та ін.

ЕХ.29

– *That's an HMO lab. Might as well have sent it to a high school kid with a chemistry kit.*

– *Це ОМЗ – Організації медичного забезпечення. Я їм не дуже довіряю.* (с. 1, е. 1) [67]

Відтак, можемо стверджувати, що трансформація компенсації відповідає перекладу виразів подвійної конотації у випадку заміни образності.

Антонімічний переклад не був задіяний в межах створеної вибірки.

3.2 Прояви стратегій форенізації та доместикації у перекладеній версії «Доктора Хауса»

Вибір стратегії перекладу твору, зокрема медіа-твору, відбувається на основі міркувань щодо його функціональності, оскільки успішність перекладу визначається перш за все досягненням мети перекладу. Виступаючи лінгвокультурним медіумом, перекладач робить вибір щодо ступеня зв'язку структури та образності перекладу із текстом оригіналу. У рамках нашого дослідження перекладу медичного серіалу «Доктор Хаус»

особливості перекладу діагностичної лексики аналізуються з позиції стратегій форенізації та доместикації. Безеквівалентність мовних аспектів є наскрізною і прослідковується на усіх мовних рівнях, а тому вирішення проблеми неперекладності таких елементів вимагає комплексного підходу.

Доместикація є результатом акцентування визначальних культурних та мовленнєвих рис країни мови перекладу з метою максимального скорочення культурної відстані між оригіналом та реципієнтом перекладеного твору. Поняттям оберненим до доместикації (натуралізації) є форенізація, яка передбачає привернення уваги реципієнта до культури країни мови оригіналу та її особливостей. При цьому культурі мови перекладу відводиться другорядна роль. Досліджуючи цей феномен, який також носить назву «очуження», Ребрій О.В. зазначає, що його особливість полягає у тому, щоб «майстерно зберегти мовностилістичний устрій оригіналу, не поставивши при цьому під сумнів здатність реципієнта до його адекватної інтерпретації. Адже завжди існуватиме межа тієї кількості «очуження», яка може бути упроваджена у цільовий текст, за якою розумінню тексту представниками приймаючої мови та/або культури буде завдано непоправної шкоди» [26, с. 86].

Двоїстість природи АВП та перекладацьких стратегій, запропонованих Венуті у 1995 році у книзі “The Translator’s Invisibility. A History of Translation” [62, с. 31-32]. приводить до розуміння кореляції даних видів. Відтак, вважається, що субтитрування за загальними ознаками відповідає перекладацькій стратегії форенізації, в той час як дублювання є видом АВП суміжним із адаптивним перекладом (доместикацією). Важливо розуміти також і те, що дані стратегії є радше взаємодоповнюючими, ніж взаємовиключними. Відеозображення і супровідне мовлення концентрують увагу глядача до подій сюжету у розрізі чужої культури, а тому використання єдиної стратегії не є доцільним чи раціональним, оскільки може призвести до невідповідності вербалізованої та візуалізованої складових медіапродуктів. Недоцільність використання адаптивного перекладу може привести до

культурної нейтралізації, в той час як надлишкова форенізація шкодить доступності тексту-перекладу, а тому розумінню сюжету твору.

Іншим чинником обрання використовуваної у перекладі стратегії є цільова аудиторія. Як зазначає «Книга: Феномен Доктора Хауса»: «Хоча і з певною похибкою, була визначена цільова аудиторія «House M. D.» – це жителі великих міст із населенням не менш 300 тис. чоловік, вік яких – від 18 до 55 років, однак вік найбільш вдячного глядача – 30 – 45 років» [9]. У зв'язку з цим можемо зробити висновок, що цільова аудиторія серіалу – люди свідомого віку із мінімальним рівнем загальномедичних знань та термінології. Саме тому задача перекладача, рівно як і режисера серіалу, зробити доступним пересічному глядачеві сюжет та деталі спеціалізованого, складного медичного тексту. Прийняття за основу однієї з двох можливих стратегічних позицій скеровує й структурує усю подальшу роботу перекладача. Обираючи стратегію одомашнення, перекладач свідомо усуває усі перепони на шляху до розуміння тексту, через що і жертвує тими особливостями форми, які можуть ускладнити сприйняття твору іншомовним реципієнтом [1, с. 8].

Дослідивши структуру діагностичної лексики серіалу помітно часті зміни етимології при перекладі термінології. При цьому ситуація ускладнюється значною кількістю запозичень, зокрема греко-латинських, у тексті оригіналу, що творить форенізаційний ефект на рівні вихідного тексту медичного серіалу. Зрозуміло, що переклад, покликаний відобразити прагматичні якості оригіналу має здійснювати відповідний вплив на свідомість глядача, як і оригінал, а тому можемо говорити про первинну форенізацію як основу текстів медичного, і зокрема діагностичного, дискурсу. Розглянемо механізм відтворення діагностичної лексики. Термінолексеми іншомовної (по відношенню до англійської мови) етимології у перекладі здебільшого подані у формі словникових відповідників, утворених шляхом калькування, а отже зберігають зовнішню форму мови походження (*aspirin* - *аспірин*, *spasm* – *спазм*). Схожим є підхід і до

перекладу однослівних етимологічних гібридів та новотворів (*neurosyphilis* – *нейросифіліс*). Однак, задля досягнення балансу перекладач вдається до адаптації неспецифічної термінології, представленій питомо англомовною лексикою (*lungs* - *легені*, *bloodstream* – *кровообіг*).

ЕХ.1

– *Headaches, abdominal pain, nausea, dizziness, fever and hair loss.*

– *Головний біль, нудота, запаморочення, жар, випадіння волосся.* (с.1,

е.1) [67]

ЕХ. 2

– *Now, why would you drive 70 miles to get treatment for a condition that a nine-year-old could diagnose?*

– *Навіщо комусь їхати 70 миль, аби вилікувати те, що може назвати дев'ятирічна дитина?* (с.1, е.2) [68]

Окрім цього очуження тексту відбувається через збереження вказаних мір, співвідношення яких із вітчизняними не є загально відомим (ЕХ.2).

Свідченням використання процесу доместикації також є комбінування власне української лексики із запозиченнями при перекладі термінів-гібридів (*subacute sclerosing panencephalitis* - *гострий склерозуючий паненцефаліт*), а також складних та багатокомпонентних медичних термінів (*chronic fatigue syndrome* - *синдром хронічної втоми*, *degenerative brain disease* - *дегенеративне захворювання мозку*).

Відтворення професійного мовлення, включно із лікарським сленгом, часто має варіативи зважаючи на характер комунікативної ситуації. Відтак, діалог «лікар-пацієнт» в оригіналі часто містить описові конструкції, порівняння та метафори, наратив ведеться із спрощеною термінологією.

ЕХ.3 (коментар медичної маніпуляції):

– *I'm injecting a material that's tagged with radioisotope. It's gonna enter your spine and travel up to your brain.*

– *Я вводжу речовину поєднану з радіоізотопом. Вона потрапить тобі і хребет і піде до мозку.* (с.1, е.1) [67]

Мовлення пацієнтів при цьому мінімізує використання термінології, часто із використанням просторіч.

Діалог «лікар-лікар» може мати відмінності у вживаній термінології при встановленні диференційного діагнозу та під час медичних маніпуляцій у критичних ситуаціях. Для полегшення сприйняття інформації при відтворенні вказаних аспектів перекладач вдається до доместикації шляхом передачі периферійних елементів за використання української мови широкого вжитку (EX.4 - EX.5), а також заміни (EX.6) та описових конструкцій (EX.7).

EX.4

– *Push 2mg I.V. Ativan, stat.*

– *Введіть 2 мг Етавана. (с.1, е.2) [68]*

EX.5

– *Overflow rooms, third floor.*

– *Додаткові палати, третій поверх. (с.1, е. 4) [70]*

EX.6 *Wernicke's encephalopathy – гемолітичний поліенцефаліт,*

На такому ж принципі побудований переклад спеціального професійного мовлення, коли частина терміносполуки передається шляхом трансформації заміни (генералізації, конкретизації, модуляції).

EX. 7

– *RPR (rapid plasma regain – тест на відновлення плазми; примітка наша) was negative.*

– *Аналізи негативні. (с.1, е.2) [68]*

EX.8

– *We took viral CSF (cerebrospinal fluid – спинномозкова рідина; примітка наша) and tested it.*

– *Ми перевірили його ліквор. (с.1, е.2) [68]*

Зорієнтованість перекладу на цільову мову також виказує намагання перекладача наблизити його на рівні культурних кодів, а тому найбільш поширеними виявилися трансформації заміни різних рівнів, що допомогло

відобразити задіяні метафори та ідіоматичні вирази, алюзії, гумор, специфіку емоційно забарвленого мовлення.

EX.9

– *Go hold his hand.*

– *Ідіть підтримайте його.* (с.1, е.2) [68]

EX.10

– *You're an ass.*

– *Ти негідник.* (с.1, е.2) [68]

EX.11

– *Cheers!*

– *Будьмо!* (с.1, е.2) [68]

Такі трансформації відбулися із міркувань природності звучання фрази в тексті перекладу, оскільки семантика вислову імпліцитна і не стільки залежить від зовнішньої форми, скільки від правильної конфігурації у системі культурного коду.

Невідповідність культурних кодів помітна у неможливості повного розкриття елементів подвійного контексту через обмеження хронометражу та безеквівалентність культурного коду:

EX.12

– *It's ironic, isn't it? Sort of like the boy who sued wolf. You know, I bet we have a doctor here named Wolf.*

– *Ніби ви подали на вовка. Закладаюся, у нас є лікар із прізвищем Вовк.* (с.1, е.2) [68]

Фраза взята із розмови Хауса із пацієнтом, якому для лікування довелося їхати у Принстон Плейнсборо з Мейплвуда, оскільки він судиться із усіма місцевими лікарями. Друге речення - відсилка до відомої притчі Езопа про хлопчика та вовка, проте, в міру особливостей структури української мови, зв'язок притчі із перекладом простежується недостатньо, а за вилучення коментаря щодо іронічності переклад втрачає інформативність та дезорієнтує глядача.

Таким чином, особливість природи текстів медичного дискурсу, які є основою медичного телесеріалу «Доктор Хаус» обумовили домінування перекладацької стратегії доместикації. Адаптація тексту зумовила численні зміни не тільки на лексико-семантичному, проте і граматичному рівнях тексту у перекладу. Такі зміни були можливі завдяки використанню перекладацьких трансформацій, найбільш продуктивними серед яких виявилися трансформації заміни, які дозволяли здійснити генералізацію, конкретизацію, модуляцію фрази.

Висновки до розділу 3

Структурні відмінності цільової та мови перекладу, диспропорція лексично-понятійного апарату та нееквівалентність культурних кодів призводять до значної кількості випадків використання перекладацьких трансформацій. Перекладацькі трансформації як невід'ємне явище перекладу неодноразово ставали об'єктом вивчення науковців усього світу, у тому числі і вітчизняних, які, однак, не мають спільної думки щодо єдино правильної класифікації. Стратегія перекладу визначає загальну тенденцію відображення маркерів чужої культури, а відтак виділяють два її види – доместикація (адаптація тексту) та форенізація (очуження). Вказані стратегії не мають якісної оцінки, і хоча протилежні за своєю суттю, вони є взаємодоповнюючими, але не взаємовиключними. Вибір домінуючої стратегії визначає насамперед мета, призначення перекладу та його цільова аудиторія.

Аналіз змін діагностичної лексики при перекладі із позицій етимології, структури та регістру дозволив вказати на використанні перекладачем трансформації з метою адекватного АВП. Характерною ознакою англomовного медичного серіалу першочергово є складна термінологіка переважно іншомовного походження, що знаходить відображення у перекладі у вигляді інтернаціоналізмів, що свідчить про форенізаційний

ефект вже на рівні оригіналу, що безумовно впливає на переклад. Це послугувало підґрунтям для обрання перекладачем стратегії доместикації задля уникнення надмірного очуження тексту та недоперекладу і пояснює факт того, що найбільш задіяною виявилися трансформація заміни у вигляді генералізації, конкретизації, модуляції, компенсації. При цьому дана трансформація поєднується із прийомом вилучення та додавання, у зв'язку з використанням описових конструкцій та необхідністю до раціонального використання хронометражу репліки. Якщо загально медична термінологія та професійне мовлення передані здебільшого через генералізацію та модуляцію, то у випадку відтворення виразів заснованих на прагматичних особливостях вихідної мови використовується трансформація компенсації, що свідчить про адаптацію перекладу до культурного коду цільової мови.

Висновки

Переклад медичного серіалу як різновид аудіовізуального перекладу передбачає вирішення різного роду перекладацьких труднощів, оскільки адекватно перекладений текст має бути доступним для пересічного глядача. Вирішення проблеми доступності та еквівалентності перекладу потребує не тільки перекладацької майстерності, але і значного обсягу фонових знань, обізнаності у медичній сфері, оскільки перекладач виступає посередником між двома різними мікро- і макрокультурами та мовами.

У даній роботі ми дослідили прийоми та стратегії відтворення діагностичної лексики в царині дубльованого медичного серіалу, основні проблеми процесу аудіовізуального перекладу подібного матеріалу та способи їх вирішення. У даному дослідженні було визначено основні стратегії перекладу, а також шляхи реалізації діагностичної лексики в рамках різномовних версій медичного серіалу.

У першому розділі роботи було проаналізовано теоретичні напрямки дослідження аудіовізуального перекладу та основні аспекти медичного серіалу як об'єкту перекладу.

Розділ присвячено детальному опису поняття аудіовізуального перекладу та його видам. Зазначено, що суть аудіовізуального перекладу зводиться до одночасного використання кількох каналів передання інформації, а тому залежно від мети, цільової аудиторії, часу та країни-замовника обирається вид АВП, за використання якого переклад реалізується за допомогою одного із задіяних каналів: зорового (субтитрування), або аудіоканалу (дублювання). При цьому дублювання має розмежування, залежно від ступеню обробки звукової доріжки, на ліпсинк (заміна аудіотреку) та войсовер (накладання озвученого перекладу). Медіатекст є комплексним явищем, а тому вимагає дотримання часо-просторових рамок при перекладі, що призводить до значних втрат при АВП у результаті перетворення та реструктурування тексту шляхом вилучень та компресій, що позначається на цілісності та якості тексту-перекладу.

Медичний серіал – це складне явище, переклад якого поєднує АВП та переклад текстів медичного дискурсу із їх характерною термінологічною насиченістю та широким використанням запозичень. Серед проблемних аспектів перекладу говоримо насамперед про явище міжмовної омонімії та термінологічної полісемії як явищ, які вказують на недосконалість існуючої термінологічної бази. Переклад медичного серіалу включає не тільки відтворення складної термінології медичної сфери, але і професійного мовлення, медичного сленгу, утвореного термінами-неологізмами, скороченнями та аббревіатурами, покликаними уможливити та пришвидшити спілкування лікарів, а також елементів ідіостилю персонажів, метафоричних та ідіоматичних виразів.

У другому розділі роботи було встановлено шляхи відтворення діагностичної лексики в серіалі завдяки порівняльному аналізу текстів оригіналу та перекладу.

У межах діагностичної лексики аналізувалися: етимологічне співвідношення термінологіки оригіналу та перекладу; структурні відмінності діагностичної лексики; а також прийоми відтворення реєстру мовлення в рамках діагностичного дискурсу серіалу.

В етимологічному плані було вирізнено 4 групи термінів за походженням: англійська термінологія, грецизми, латинізми та гібриди. Власне англійська термінологія презентує неспецифічну медичну лексику, а тому перекладається шляхом використання словникових відповідників, варіювання яких може коригувати жорсткість висловлювання (цензурування), проте також були помічені етимологічно-диспропорційні випадки перекладу. Термінологіка грецького походження, покликана уніфікувати медичне мовлення, у перекладі представлена інтернаціоналізмами, рідше описовими конструкціями. Переклад латинізмів відбувається за допомогою ресурсів української мови, або ж запозичення. У межах термінів-словосполучень вказані способи можуть накладатися. Поширеною є практика штучного створення термінів на основі грецької та

латини. Переклад таких термінів не має єдиного алгоритму, проте встановлено, що однослівні терміни-гібриди перекладаються шляхом використання відповідників, утворених шляхом складання основ та інтерфіксу -o-.

У структурному плані діагностична термінолексика розмежована на однослівні терміни, терміни-сполучення (вільні та зв'язані словосполучення), а також багатокомпонентні терміни. Було виявлено, що однослівні терміни у перекладі відображені шляхом використання еквівалентів та транскодування. Терміни-словосполучення відтворені шляхом використання узагальнено-описових конструкцій та калькування. При перекладі багатокомпонентних термінів перекладач вдається до комбінування прийомів, домінантним серед яких є описовий переклад, що в рамках АВП призводить до вимушених вилучень.

З позиції реєстру розмежовуємо діалоги типу «лікар-лікар» та «лікар-пацієнт», де диференційним чинником є усвідомлення ієрархії комунікативних ролей мовців. Попри складну загальномедичну термінологію, проблему перекладу професійного мовлення («лікар-лікар») становить т.зв. «напівофіційна» та неофіційна термінологія (медичний сленг), переклад якої призводить до значних втрат в умовах АВП, оскільки вимагає заміни (узагальнення та використання аналогу) для забезпечення природності мовлення відповідно до власного ідіостилю. Визначними рисами діалогу «лікар-пацієнт» є наявність описових, порівняльних та повторюваних конструкцій, ввічливе мовлення, метафоричність та просування діалогу через запит інформації. Найбільш продуктивними у такому випадку є дескриптивний та аналоговий переклад. Професійне мовлення головного героя не є типовим через надзвичайну експресивність ідіостилю. Відображення ідіоматичності та метафоричності його мовлення у перекладі має кілька рівнів за повного збереження образності шляхом буквального перекладу та калькування; часткового – через трансформацію заміни, або її нейтралізації образності описовим перекладом.

У третьому розділі названо причини використання перекладацьких трансформацій, серед яких структурні відмінності, диспропорція термінологічної бази та невідповідність мовних кодів у межах культур мов оригіналу та перекладу. Аналіз перекладу лексики діагностичного дискурсу разом із характерними особливостями дублювання вказує на використання значної кількості трансформацій, однак найбільш продуктивними в даних умовах виявилися трансформації заміни, додавання та вилучення. Трансформація заміни на лексико-семантичному рівні представлена генералізацією, конкретизацією та логічним розвитком (модуляцією). Потреба в доступному пересічному глядачеві перекладу пояснює поширене застосування додавання в рамках описового перекладу та компенсації, проте на практиці виливається в застосування значної кількості вилучень та узагальнень задля балансування часо-просторових затрат та збереження повноти змісту.

Комплексний аналіз тексту серіалу говорить про первинну форенізацію тексту-оригіналу в силу значної кількості запозичених медичних термінів, в той час як характер застосованих трансформацій та їх співвідношення дають підставу стверджувати про домінуючу стратегію доместикації в рамках перекладу серіалу «Доктор Хаус». Взаємне доповнення перекладацьких, по суті протилежних, стратегій дало змогу перекладачеві балансувати рівень очуження тексту, уникнути недоперекладу та надмірної адаптації, яка б порушила сприйняття твору.

Таким чином у результаті проведеної роботи гіпотеза підтвердилася, оскільки дослідження встановило існування відповідності специфічних перекладацьких прийомів та стратегій, застосованих у процесі перекладу медичного серіалу, до структурних особливостей вихідного тексту.

Список використаної літератури

1. Андрейко Л. В. Стратегії очуження та одомашнення при перекладі інтертекстуальних одиниць в художньому творі / Л. В. Андрейко // Філологічні трактати. - 2015. - Т. 7, № 3. - С. 7-13. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2015_7_3_3.
2. Бідасюк Н. В. Синхронний аудіовізуальний переклад: виклики професії / Н. В. Бідасюк, І. М. Кучман // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология. Социальные коммуникации : науч. журн. – Симферополь : ТНУ им. Вернадского, 2012. – Т. 25 (64), № 4, ч. 1. – С. 48–52.
3. Булич Н.С. «Фальшиві друзі» перекладача у фахових текстах медицини / Булич Н.С. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/16445/1/«Фальшиві%20друзі»%20перекладача%20у%20фахових%20текстах%20медицини.pdf>
4. Гридасова О. І. Кінодискурс як об'єкт навчання кіноперекладу / О. І. Гридасова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка . - 2014. - Вип. 2. - С. 102-107. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2014_2_21.
5. Губський Ю.І. Біоорганічна хімія. Вид. – Вінниця: Нова книга, 2007. — 442 с.
6. Гузь А.М. Відтворення професійного мовлення доктора Хауса в українському дубляжі / Анжела Гузь. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/9117/1/Відтворення%20Впрофесійного%20Вмовлення%20Вдоктора%20ВХауса%20Вв%20Вукраїнському%20Вдубляжі.Pdf>.

7. Дубовий К.В. Помилки і втрати у закадровому перекладі художнього фільму / К. В. Дубовий // Філологічні трактати. - 2015. - Т. 7, № 3. - С. 33-38. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2015_7_3_6
8. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
9. Захватова Є.С., Кокотюха А.А., Феномен доктора Хауса. Правда і вимисел у серіалі про геніального діагноста (2010) / Захватова Є.С., Кокотюха А.А. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.e-reading.club/book.php?book=1010157>
10. Карабан В., Ребенко М. Природа перекладацьких деформацій / В.Карабан, М. Ребенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. – 2007. – 41. – С. 27-31.
11. Косенко А.В. Основні характеристики англійської медичної термінології / Косенко А.В. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2015. – № 18. – Т. 2. – С. 68 – 69. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v18/part_2/21.pdf
12. Кулікова А.Є. Особливості, переваги та недоліки закадрового перекладу аудіовізуальної продукції / А. Кулікова // Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських та германських мов і літератур : матеріали ІХ Міжвузівської конференції молодих учених. – Донецьк, 2011. – С. 85 – 87.
13. Кулікова А. Є. Дублювання як один з основних видів аудіовізуального перекладу: недоліки та переваги / А. Є. Кулікова // Научные исследования и их практическое применение. Современное состояние и

- пути развития 2010 : материалы Междунар. науч.-практ. конф. - Т. 17. Философия и филология. - Одеса : Черноморье, 2010. - С. 72 - 75.
- 14.Матківська Н. А. Питання методології дослідження аудіовізуального перекладу / Н. А. Матківська // Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). - 2015. - № 3. - С. 147-152. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2015_3_26
- 15.Мацько Л. Культура української фахової мови: Навчальний посібник - К.: Вид. центр «Академія», 2007. - 359 с.
- 16.Навчук Г.В. Українська медична термінологія на сучасному етапі: проблеми впорядкування / Г.В. Навчук, А.В Ткач // Буковинський медичний вісник. — Чернівці, 2010. — Т. 14. — № 4. — С.163-166.
- 17.Пенчук І.Л., Інформаційно-емоційний вплив спеціалізованих дитячих телепередач / І.Л. Пенчук // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. - 2011. - Вип. 3. - С. 87-94.
- 18.Переклад англomовних текстів у сфері надання медичної допомоги: [посібник] / за ред. Л. М. Черноватого і О. В. Ребрія. - Вінниця : Нова Книга, 2019 . - (UTTU Series). Ч. 1 : Асептики і антисептики. Перев'язування і перев'язувальні матеріали. Рани та переломи / [Л. М. Черноватий та ін.]. - 2019. - 279 с.
- 19.Переклад англomовних текстів у сфері надання медичної допомоги: [посібник] / за ред. Л. М. Черноватого і О. В. Ребрія. - Вінниця : Нова Книга, 2019 . - (UTTU Series). Ч. 2 : Опіки. Вплив радіоактивного опромінення. Термінове хірургічне втручання. Екстрені терапевтичні випадки. Обмороження та гіпотермія. Дихальна недостатність. Черепно-мозкові травми. Отруєння / [Л. М. Черноватий та ін.]. - 2019. - 314 с.

- 20.Переклад медичних текстів: навч. посіб. / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича ; [уклад. М. В. Заполовський]. - Чернівці : Рута, 2011. - 63 с.
- 21.Поворознюк Р. В. Етноспецифічні особливості перекладу медичних телесеріалів / Р. В. Поворознюк // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Філологічні науки. - 2014. - Кн. 3. - С. 139-144. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2014_3_32.
- 22.Поворознюк Р.В. Медичний переклад: теорія та практика: [монографія]: у 2 т. – К. : Заславський О. Ю. , 2019. - Т. 1: Теоретико-методологічні засади діяльності медичного перекладача. - 2019. - 367 с.
- 23.Поворознюк Р.В. Медичний переклад: теорія та практика: [монографія] : у 2 т. – К. : Заславський О. Ю., 2019. - Т. 2: Стратегії й тактики письмового та усного перекладу медичних текстів. - 2019. - 463 с.
- 24.Поворознюк Р.В. Переклад медичних текстів: теорія та практика: [монографія]. – К.: Видавець Заславський О.Ю., 2017. – 223 с.
- 25.Пустовіт, Юлія Юріївна. АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ПЕРЕКЛАД ТА ЙОГО ВИДИ. Редакційна колегія, 2019, 255.
- 26.Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія / О. В. Ребрій. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.
- 27.Розумеєнко Н. В. Різновиди аудіовізуального перекладу (на матеріалі іспанської та української мов) [Електронний ресурс] / Н. В. Розумеєнко // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – Розділ IV. Перекладознавство. – № 3. – 2007. – С.119-123. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvvnu/filolog/2007_3/4/7.pdf.
- 28.Рябчинська О. О. Шляхи утворення сучасної англomовної медичної термінології та особливості її перекладу на українську мову

- [Електронний ресурс] / О. О. Рябчинська // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. - 2013. - № 16. - С. 187-195. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvripu_2013_16_26
29. Сегол Р. Роль редактора перекладу в міжкультурній комунікації / Р. Сегол // Мова і культура. - 2014. - Вип. 17, т. 4. - С. 323-330. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2014_17_4_47.
30. Сияговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. – [Електронний ресурс] / І. Ю. Сияговська – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdufm_2014_221_209_20.pdf
31. Скиба К. М. Професійна підготовка перекладачів у США: теорія і практика [Текст] : [монографія] - Хмельницький : ХНУ, 2017. - 450 с.
32. Снегіррова Є.О. Компресія і втрати змісту при синхронному перекладі: як не перейти межу / Є. Снегіррова // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи : зб. наук. пр. – Вип. 5. – К. : Ло- гос, 2010. – С. 206–214.
33. Томко І. Є. Полісемія та омонімія у сфері досліджуваних мовних одиниць [Електронний ресурс] / І. Є. Томко, Г. В. Шалаєва. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/23_NTP_2010/Philologia/70417.doc.htm
34. Труб В.М. Порівняльний аналіз засобів протиставлення різних реєстрів урбаністичної мовної комунікації / В. М. Труб // Мовознавство. - 2007. - N 1. - С. 66-72.

35. Шубенко Н. О. Аудіовізуальний медіатекст: специфіка, структура, властивості / Н. О. Шубенко // *Культура і Сучасність : альманах*. – К.: Міленіум, 2012. – № 1. – С. 145-149.
36. Angelelli C.V. *Medical Interpreting and Cross-cultural Communication*. Cambridge University Press, 2008. - 168 p.
37. Baker M. *In other words. A coursebook on translation*. London : Routledge, 1992. 317 p.
38. Bancroft M.A. *The Medical Interpreter: A Foundation Textbook for Medical Interpreting*. Culture & Language Press, 2016. - 307 p.
39. *Basics of medical terminology: [підручник] / [Sodomora Pavlo et al.]*. - Vinnytsia: Nova Knyha, 2020. - 261 p.
40. Bordwell, D., Thompson, K. *Film art. An introduction*. – London: MacGraw-Hill, 1979 – pp. 353-354. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://archive.org/details/filmartintroduc00bord>
41. Chaume, F. The turn of audiovisual translation: new audiences and new technologies. *Translation spaces*. 2013. Vol. 2(1). P. 105–123.
42. Chiaro D. *Issues in Audiovisual Translation / Munday, J // The Routledge Companion to Translation Studies*, – London, Routledge, 2008. – 287 pp. – P. 141 – 165. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://staffnew.uny.ac.id/upload/197701052008121001/pendidikan/Referenc e+Book+3-Introducing+Translation+StudiesTheories+and+applications.pdf>
43. Cronin, Michael. *Translation goes to the Movies*. – London: Routledge, 2009. – 164 p
44. Díaz Cintas J., Anderman G., *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* – Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2009. – 272 p.

45. Gambier Y. Challenges in research on audiovisual translation. Tarragona : Intercultural Studies Group, 2009. P. 17–25.
46. Ivarsson J. Subtitling / Jan Ivarsson, Mary Carroll. – Stockholm : Transedit HB, 1998. – 185 p.
47. Karamitroglou F. Towards a methodology for the investigation of norms in audiovisual translation / F. Karamitroglou. Amsterdam: Rodopi, 2000. 300 p.
48. Lazer-Pankiv O. Latin language and medical terminology: a practice and reference bk. for students / Olesia Lazer-Pankiv, Iuliia Pysmenna. - Kyiv: Logos, 2019. - 163 p.
49. Lertola J. From translation to audiovisual translation in foreign language learning. trans. revista de traductología. no. 22. 2018. p. 185–202.
50. Luyken G.-M. Overcoming Language Barriers in Television. Dubbing and subtitling for the European audience. – Manchester, The European Institute for the Media, 1991. – 280 p.
51. Medical ecology in terms, schemes, tables and tests: a textbook for students of higher med. educational institutions / M. P. Grebnyak [et al.]. - Dnipro: Accent PP, 2017. - 204 p.
52. Montalt V., González Davies M. Medical Translation Step by Step: Learning by Drafting (Translation Practices Explained). Routledge, 2014. - 300 p.
53. Mykhaylenko V. V. Glossary of gastroenterology terms for the translation majors and medical students: English-Ukrainian; ed. by: Oleksandr Fediv, [Valery V. Mykhaylenko, Maryna V. Patraty]. - Chernivtsi: [s. n.], 2020. - 283 p.

54. Netrebchuk L. M. Latin and medical terminology: [manual] / [L. M. Netrebchuk, L. A. Morar, A. A. Tsiba]; Odessa nat. med. univ., Dep. of foreign languages. - Odessa: ONMedU, 2019. - 192 p.
55. Orero P. Audiovisual Translation / Topics in Audiovisual Translation – Amsterdam/Philadelphia, 2004 – 225 p.– [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://npu.edu.ua!/e-book/book/djvu/A/iif_kgpm_Orero%20P..pdf
56. Paquin, R. Translator, Adaptor, Screenwriter / Translating for the Audiovisual//Translation Journal Volume 2, Number 3, 1998. – Режим доступа: <http://translationjournal.net/journal/05dubb.htm>
57. Reich, P. The film and the book in translation. Diplomova prace. [Электронный ресурс] / Reich, P. The film and the book in translation. – Brno, 2006. – Режим доступа: http://is.muni.cz/th/64544/ff_m/Diplomova_prace.pdf.
58. Remiere N. Reaching a Foreign Audience: Cultural Transfers in Audiovisual Translation, 2003. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.jostrans.org/issue04/art_pettit.php
59. The Latin language and foundations of medical terminology for students of foreign faculty / M. Voloshchuk [et al.]. - Ternopil: TSMU, 2019. Pt. 1 / I. Horbachevsky Ternopil state med. univ., Dep. of foreign language. - 2019. - 75 p.
60. The Professional Medical Interpreter: A Comprehensive 40-hour Medical Interpreting Course. Liberty Language Services, 2021. - 252 p.
61. Vasylieva A. M. The manual for medical students: terminology, case history (writing), texts for reading, quizzes, vocabulary, medical abbreviations: [manual] / A. M. Vasylieva, O. I. Agafonova. - Melitopol: Publishing House of Melitopol City Printing House, 2019. - 185 p.

62. Venuti, L. *Translator's Invisibility: A History of Translation*. – Florence, KY, USA: Routledge, 1994. – 353 pp.

Словники

63. Аврахова Л.Я. *Англо-український медичний словник*. – Київ: «Книга плюс», 2010. – 312 с.
64. Академічний тлумачний словник української мови. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/diagnostyka>
65. Online etymology dictionary [Електронний ресурс]/ Online etymology dictionary – Режим доступу: <http://www.etymonline.com/index.php>

Ілюстративний матеріал

66. Доктор Хаус (House M.D.) [Електронний ресурс] – Переклад телеканалу СТБ – Режим доступу (український дубляж): http://uaonlinefilms.com/publ/seriali_onlajn/komediji/doktor_khaus_1_2_3_4_5_6_7_sezon_house_m_d_season_1_2_3_4_5_6_7_2004_2010_ukrajinsk_oju_onlajn/37-1-0-1216.
67. House, M.D. Episode Scripts/ HOU-101 - Pilot [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.springfieldspringfield.co.uk/view_episode_scripts.php?tv-show=house-md&episode=s01e01
68. House, M.D. Episode Scripts/ HOU-105 – Paternity [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.springfieldspringfield.co.uk/view_episode_scripts.php?tv-show=house-md&episode=s01e02
69. House, M.D. Episode Scripts/ HOU-102 - Оссам's Razor [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://www.springfieldspringfield.co.uk/view_episode_scripts.php?tv-show=house-md&episode=s01e03

70. House, M.D. Episode Scripts/ HOU-104 - Maternity [Электронный ресурс]

– Режим доступа:

http://www.springfieldspringfield.co.uk/view_episode_scripts.php?tv-show=house-md&episode=s01e04

Summary

The title of the paper is «Methods and strategies of diagnostic lexis reproduction in “House M.D.” TV series».

Globalization of modern world is happening due to various cultural interactions that facilitate spreading of information through the worldwide distribution of products of mass culture that along with other products include media products (films, TV series, videos etc.). The growing popularity of TV series resulted in the ever increasing number of their genres and subjects. It led to the creation of ubiquitously popular medical TV series, which combine educational and entertaining functions.

Translation of medical TV series is an important aspect of their promotion and distribution, as it requires a complex adaptation of the original text to the needs of the receiving culture. Due to the specific nature of their texts, translators often resort to the distortion of content to reproduce effect of natural speech while maintaining appropriate ratio of medical terminology that may interfere with a viewer’s perception of the plot. Such a transformation of the text is caused by the need to provide an accessible translation of complex diagnostic process while preserving expressive means of a character’s individual style within strict boundaries of audiovisual translation.

Even though an audiovisual translation is widely regarded as an object of scientific interest by the Ukrainian and foreign scientists, this phenomenon remains unexplored, which substantiates the **novelty** of the research.

The research is **topical** due to the necessity to investigate translation diagnostic lexis, used in medical TV series, which as a ground of cultural interaction nowadays becomes one of the popular educative means. The study of methods and strategies of medical TV series translation contributes to adequacy of the AVT and to understanding of cultural interactions in contemporary society, namely within medical professional sphere,

The research **aims** to investigate translation methodology associated with diagnostic lexis in the Ukrainian translation of the American medical TV series.

The **practical material** of the research is diagnostic lexis of «House M.D.» TV series and its translation into Ukrainian.

The research **tasks** are 1) to categorize diagnostic lexis according to etymological, stylistic and generic aspects; 2) to analyze ways of diagnostic lexis reproduction in translation; 3) to define and investigate factors influencing translator's choices of means, ways and strategies of translation; 4) to examine the features of translation transformations and mechanisms of their usage; 5) to process and systemize results of the analysis.

The **scope** of investigation is peculiarities of translating diagnostic lexis in the English-Ukrainian translation of "House M.D." medical TV series.

The **subject matter** of investigation is methodology and strategies of translation of diagnostic lexis within medical TV series as a translation phenomenon.

The following **methods** were used: review of background literature, collection and analysis of empirical data, contrastive analysis of the original and translated texts in order to identify translation transformations; componential analysis to explain the semantic changes; analysis of vocabulary definitions; quantitative analysis of translation transformations in the translated text.

Chapter I covers theoretical aspects of audiovisual translation and the notion of medical TV series as an object of translation. It includes a detailed typology of AVT (subtitling and dubbing) with a commentary on their mechanisms, similarities, specific features, advantages and disadvantages. There are also stated factors influencing the translator's choice of AVT type. Regarded as a translation object, medical series are described in terms of their nature and peculiarities of the audiovisual texts. The first chapter also dwells upon the structure of medical texts and specific aspects of translation as a part of AVT.

In **Chapter II** we compare reproduction of diagnostic lexis used in the "House M.D." series (source text and translation) in terms of the terminological etymology, structure and register of speech (as a situationally preconditioned part of discourse). According to the origin of medical terminology, 4 categories were

singled out for contrastive analysis' purposes: native English, Greek, Latin terminology and etymological hybrids. In order to perform a structural analysis, the terminology was divided according to the number of components and their interrelations. Within the register of speech of the medical TV show we differentiate "doctor-patient" and "doctor-doctor" communication due to the socio-cultural position of the collocutors preconditioning structure, components and characteristic features of the communication. Thus, in Chapter II we track and analyze changes of the collocutorial position and register of speech (professional speech and general diagnostic terminology, medical slang), as well as etymological, structural changes of diagnostic lexis.

Chapter III highlights the grounds for usage of translation transformations, their typological structures and correlation with the notion of forenization and domestication strategies. Based on the results of semantic and stylistic analysis in Chapter II we outline the general tendencies of transformations' use. Character and nature of most common transformations substantiate our conclusion as to the dominating translation strategy in the analyzed "House M.D." TV series.

The findings from this research prove the **scientific hypothesis** of translation transformations as a basis of translation strategy, a conscious translator's decision aimed to solve particular problem - reproduction of diagnostic lexis of a medical TV show.

The **conclusions of study** are that the challenge of medical TV series translation lies in reflection of its peculiar terminology, whose etymological, stylistic and structural features vary depending on the communicative situation, while maintaining appropriate level of complexity of the text and meeting AVT requirements.

Eliminating the interlingual and intercultural asymmetry becomes possible through domesticating or neutralizing linguistic aspects that prevent a viewer from understanding the plot.

Thus, translation of specific medical terminology characterizing professional speech and slang requires usage of substitution and addition, which results in a

great amount of omissions to adhere to time frame of the scene. Translation of "doctor-patient" type of communication requires addition and analogue translation as it is more standardized, includes repetitions, expressions of politeness, means of description and comparison. In addition, transformation of substitution is typical when individual speech of a character is reproduced along with such expressive means as idioms, puns, jokes, metaphors and so on. Omission, a common transformation for the dubbed media products, is aimed at balancing out time losses caused by descriptive translation and additions.

Dominance of substitution throughout the translation marks prevailing role of domestication of medical TV series.

Theoretical value of the research lies in the fact that it explains the nature of transformations as a basis of translation strategy within audiovisual translation, and specifying their role in achieving adequacy in translation of medical TV series.

Practical value of the research is incorporating the research findings in teaching theoretical and practical translation courses.

The basic concepts of the paper are audiovisual translation, translation transformation, translation strategy, professionalism, internationalism, diagnostic lexis, generalization, modulation, adaptation.